

Anne Birgitta Pessi, Ville Pitkänen,  
Jussi Westinen, Henrietta Grönlund

# Pyhyyden ytimessä

Tutkimus suomalaisten arvoista  
ja pyhyyden kokemisesta

© e2 Tutkimus ja Suomen Kulttuurirahasto  
ISBN 978-952-7047-19-4  
Ulkoasusuunnittelu ja taitto: Juha Rätty / j-form.fi  
Kirjapaino Öhrling 2018

# Sisältö

Saatteeksi	2
Tiivistelmä	4
Johdanto: Mitä on pyhä, mikä on pyhää?	6
Jokin on pyhää jokaiselle	11
Mutta suurin niistä on rakkaus	13
Minä vai me? Pyhyiden kokemisen ryhmäkohtaiset erot	19
Ei-uskonnolliset korostavat tiedettä ja yksilönvapautta	25
Arvokonservatiiveilla ja -liberaaleilla toisistaan poikkeava pyhyyskäsitelmä	28
Ihmisarvon ja isänmaan pyhyys jakaa puolueiden kannattajia	32
Onko pyhyys arvojen arvo?	37
Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus tärkeää kaikille, oma glorio harvemmillä	39
Taustat eivät selitä pyhyiden kokemista	44
Johtopäätökset	47
Kokonaiskuva tutkimuksen neljästä raportista: miten maa makaa?	50
Lähteet	58
Liitetaulukot	65
Liitteet	68

# Saatteeksi

**M**ikä on suomalaisille pyhää? Kysymykseen vastaa identiteettitutkimuksen viimeinen, neljäs osa. Tämän raportin ovat tehneet professori **Anne Birgitta Pessi** ja yliopistonlehtori **Henrietta Grönlund** Helsingin yliopistosta sekä e2 Tutkimuksen tutkijat VTT **Ville Pitkänen** ja VTT **Jussi Westinen**.

Suomen Kulttuurirahasto ja e2 ovat vastanneet yhdessä tutkimushankkeen suunnittelusta ja rahoituksesta. Tulokset on raportoitu vuoden 2018 aikana neljässä osassa.

Keväällä julkistettu ensimmäinen raportti ***Sittenkin samanlaisia?*** kertoi, mistä tekijöistä suomalaisten identiteetit muodostuvat. Toisessa osassa ***Samat huolet, eri näkökulmat*** selvitettiin, mitkä asiat yhdistävät ja erottavat suomalaisia. Kolmannessa osassa ***Identiteettejä kahdella kielellä*** tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin ruotsinkielistä väestöä.

Tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tukena on ollut koko hankkeen ajan seurantaryhmä, jonka puheenjohtajana toimi professori Pessi Suomen Kulttuurirahaston hallituksesta. Ryhmän jäseniä olivat johtaja **Leif Jakobsson** Svenska kulturfondenista, johtaja **Paula Laine** Sitrasta, yliasiamies **Antti Arjava** Kulttuurirahastosta sekä e2:n edustajina professori **Ilkka Ruostetsaari** ja johtaja **Karina Jutila**. Suunnittelussa mukana oli myös tohtori **Pilvi Torsti** ennen siirtymistään kansanedustajaksi.

**Nyt päättyvän hankkeen** jatkoksi on käynnistynyt tutkimus, jossa tarkastellaan maamme suurimpia kielivähemmistöjä. Työ valmistuu vuoden 2019 aikana ja täydentää kuvaa Suomessa asuvien identiteeteistä ja arvoista.

Kiitämme hankkeen tutkijoita ja seurantaryhmää. Lisäksi kiitämme graafikko **Juha Rättyä** ja toimittaja **Matti Simulaa** käsikirjoitusten viimeistelystä, johtava konsultti **Riitta Väkeväistä** tuesta viestinnässä ja Taloustutkimus Oy:tä aineistonhankinnasta.

Toivomme, että tutkimuksen tarjoama tieto auttaa ymmärtämään toinen toisiamme ja myös niitä asioita, jotka koetaan kaikkein tärkeimmiksi ja suorastaan pyhiksi. Yhteiskuntamme kaipaa kipeästi lisää herkkyyttä ja suvaitsevaisuutta. Toistemme tunteiden tunnistaminen auttaa elämään yhdessä silloinkin, kun mielipiteet tai arvot eroavat.

Helsingissä 30.11.2018

**Antti Arjava**

*ylIASIAMIES*

*Suomen Kulttuurirahasto*

**Karina Jutila**

*johtaja*

*e2 Tutkimus*

# Tiivistelmä

**K**eskimääräinen suomalainen pitää kuutta asiaa itselleen pyhänä. Suomalaisia ylivoimaisesti eniten yhdistävä pyhyiden kokemus liittyy rakkauteen ja läheisiin. Niitä pitää pyhinä peräti kaksi kolmesta (68 %). Enemmistölle suomalaisista pyhää on myös rauha, oma koti, lepo (56 %) sekä ihmisarvo (53 %). Pyhyiden ydinteemat yhdistävät suomalaisia selkeästi enemmän kuin erottelevat.

Yli 40 prosenttia suomalaisista pitää pyhänä myös terveysttä, Suomea ja sen itsenäisyyttä sekä luontoa ja yksilönvapautta. Noin kolmasosalle pyhää on uusi elämä ja lapset (36%) sekä auttaminen ja yhteisöllisyys (30 %).

Taide, musiikki ja kulttuuri (20 %) sekä tiede ja uusi tieto (19 %) ovat pyhiä viidennekselle suomalaisista.

Uskonnollisuus ja henkisyys ovat pyhiä noin yhdelle kuudesta (15%) suomalaisesta. Samoin kirkkoa, uskontoa ja uskonnollista yhteisöä pitää pyhänä osapuilleen yhtä moni (16%). Osuudet ovat matalia, mutta luterilainen perintö näkyy pyhyiden sisältöteemoissa: suomalaisten pyhyiden ytimessä ovat juuri samat teemat kuin mitä he evankelis-luterilaiselta kirkolta peräänkuuluttavat.

Oman itsensä tai mielipiteensä kokee pyhäksi yksi seitsemästä suomalaisesta (14%). Kaikkienensa suomalaisten pyhyyskäsitteet ovat monipuolisia.

Pyhyiden kokemusten tarkasteleminen taustamuuttujittain osoittaa, että pyhyiden kokemus ei kiinnity kovin yksiselitteisesti kansalaisten taustaan juuri miltään osin. Esimerkiksi sukupuoli, ikä, koulutustausta, ammattitautta tai asuinpaikka tuovat esiin vain pieniä eroja.

Nuoret pitävät hieman keskimääräistä useammin pyhinä auttamista ja yhteisöllisyyttä, tiedettä ja uutta tietoa sekä itseään ja mielipidettään. Yli 60-vuotiaissa korostuu Suomi ja itsenäisyys.

Uskonnolliset ihmiset pitävät keskimääräistä useammin pyhänä kirkkoa ja uskonnollisuutta, kuten myös auttamista ja yhteisöllisyyttä. Ei-uskonnollisilla korostuvat erityisesti tiede ja yksilönvapaus.

Kaikkein suurimmat erot pyhyyskäsitteissä ovat arvoliberaaleilla ja -konservatiiveilla. Arvoliberaalit painottavat erityisesti ihmisarvoa, tiedettä, taidetta ja kulttuuria sekä yksilönvapautta. Arvokonservatiivit painottavat Suomea ja itsenäisyyttä, traditioita, kirkkoa ja uskonnollisuutta.

Käsitykset pyhistä asioista ovat melko vahvasti sidoksissa myös puoluekantaan. Keskustan, kokoomuksen, perussuomalaisen ja sinisten kannattajia luonnehtii se, että he pitävät Suomea ja itsenäisyyttä keskimääräistä useammin pyhänä.

Perussuomalaiset ja sinisten kannattajakunnissa on myös keskimääräistä vähemmän niitä, jotka pitävät ihmisarvoa pyhänä. Perussuomalaisista 31 ja sinisistä 38 prosenttia pitää ihmisarvoa pyhänä, kun keskiarvo on 53 prosenttia. Lisäksi siniset pitävät luontoa sekä taidetta ja kulttuuria keskimääräistä harvemmin pyhinä asioina.

Vihreissä ja vasemmistoliitossa ihmisarvo koetaan keskimääräistä useammin pyhäksi asiaksi. Suomea ja sen itsenäisyyttä pitää pyhänä puolestaan vain noin neljännes vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajista. Lisäksi vihreille luonto ja vasemmistoliiton kannattajille tiede sekä taide ja kulttuuri ovat keskimääräistä useammin pyhiä.

SDP:n kannattajat eivät sen sijaan erotu yhdessäkään pyhyyskategoriassa. RKP:n kannattajille muun muassa yksilönvapaus, yhteisöllisyys ja traditiot ovat keskimääräistä useammin pyhiä asioita. Kristillisdemokraattien kannattajista uskonnollisuutta pitää pyhänä 63 % ja kirkkoa ja uskontoa 62 %.

Pyhyys on tulosten mukaan jotain vahvempaa kuin asenteet ja arvot. Enemmistölle suomalaisista esimerkiksi ympäristöarvot ovat tärkeitä riippumatta siitä pidetäänkö luontoa pyhänä. Enemmistölle myös maanpuolustushenki on myönteinen asia riippumatta siitä, pitääkö Suomea ja itsenäisyyttä pyhänä.

Ihmisen sukupuolella, asuinpaikalla, iällä, kielellä, koulutuksella, poliittisella orientaatiolla ja perustavanlaatuisilla arvoilla voidaan selittää maksimissaan vain noin kuudesosa siitä, miksi jokin asia koetaan pyhäksi. Pyhyys on siis suurimmaksi osaksi jotain tavoittamanta, mikä sopii hyvin pyhän asemaan korotettuna ja osin mystisenä arvojen arvona.

Suomalaisten perimmäinen arvopohja on hyvin samanlainen. Vastuuntuntoisuutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, avuliaisuutta, ympäristön suojelemista ja anteeksiantavaisuutta painottavat lähes kaikki suomalaiset. Itseen suuntautuvat arvot, kuten kunnianhimo, menestys, valta ja varakkuus ovat erittäin tärkeitä vain harvoille. Suomalaiset asettuvat arvojensa puolesta pohjoismaiseen viitekehykseen. Esimerkiksi Itä-Euroopassa ovat vallalla yksilökeskeisemmät arvot.

# Mitä on pyhä, mikä on pyhää?

**S**uomen Kulttuurirahaston ja e2:n vuonna 2018 julkaisemat suomalaisten identiteettejä sekä arvoja ja asenteita kartoittaneet tutkimukset osoittivat, että suomalaisten identiteeteissä on paljon samankaltaisuutta. Myös yhteiskunnallisissa asenteissa ja arvoissa on paljon yhteistä.

Identiteetit rakentuvat kodin ja perheen, koulutuksen ja työn sekä paikkaan sidottujen tekijöiden, kuten kotikylä, kotikunta ja kotimaakunta, varaan. Suomalaiset kokevat eriarvoistumisen vahvasti jakavaksi tekijäksi. Kansallishenki on tärkeää ja haavoittuvampien asemasta kannetaan yhteiskunnassa huolta.<sup>1</sup>

Tämän raportin viimeisessä luvussa piirretään sekä tämän että aiempien tutkimusten maalaama kokonaiskuva Suomesta.

Koko tutkimushankkeen tavoitteena oli selvittää, onko Suomi niin jyrkästi jakaantunut kuin julkisuudesta voisi päätellä – ylätävätkö jakolinjat aina identiteetteihin saakka?

Käsillä oleva tutkimuksen neljäs osa menee pintaa syvemmälle: ovatko suomalaiset samankaltaisia, kun tarkastelussa ovat perimmäiset arvot ja se, mikä ihmisille on pyhää?

Tämän tutkimuksen pääkysymykset ovat:

1. Mikä suomalaisille on pyhää?
2. Miten pyhyden kokemukset vaihtelevat eri väestöryhmissä?
3. Miten pyhydenkokemukset liittyvät suomalaisten arvoihin?

Pyhyyttä on tärkeä tutkia osana identiteettitutkimushanketta, sillä arvojen ja pyhyiden kokemisen teemat ovat ihmisen identiteetin syvimpiä kerroksia.

Kuten tämän tutkimushankkeen ensimmäisessä raportissa<sup>2</sup> jo todettiin, ihmisten näkemyksissä ja kokemuksissa sekä mediakeskustelussa identiteetillä voidaan viitata lähes mihin tahansa asiaan, joka on oleellinen yksilön tai ryhmän kannalta.

Yksimielisyyttä vaikuttaa olevan kuitenkin siitä, että identiteetit vaikuttavat paitsi ihmisten itseymmärrykseen, myös heidän käytökseensä. Ensimmäisessä raportissa todettiin, että tässä tutkimushankkeessa identiteetilla



tarkoitetaan erilaisia tapoja, joilla ihmiset ymmärtävät itsensä suhteessa itseensä, suhteessa muihin ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kaikki ihmiset identifioituvat moniin ryhmiin ja alueisiin, ja niillä kaikilla on merkitystä sille, millaisia olemme.

Tässä arvoihin ja pyhyiden kokemuksiin sukeltavassa tutkimuksessa ei liikuta niinkään kollektiivisten identiteettiteorioiden tai ryhmäidentiteettien äärellä, vaan viitekehyksenä ovat yksilöllisen identiteetin teoriat. Ne kiinnostuvat yksilön omiin uskomuksiin, arvoihin ja toiveisiin sekä korostavat yksilön roolia oman identiteettinsä luomisessa ja löytämisessä.<sup>3</sup> Identiteetti voidaankin määritellä yksilön käsitykseksi itsestään, hänelle tärkeistä kyvyistä, rooleista, arvoista, taustasta ja viiteryhmistä.

Arvot on tutkimuskirjallisuudessa määritelty verrattain pysyviksi, tavoiteltaviksi päämääriksi, jotka ohjaavat yksilöiden tai ryhmien toimintaa. Arvot ilmaisevat, mitä yksilöt tai yhteisöt pyrkivät tavoittelemaan.<sup>4</sup>

Identiteetti on moninainen ja muuttuva – tarkkaan ottaen yksilönkin kohdalla pitäisi puhua identiteeteistä, eikä identiteetistä. Identiteetin muodostus ja ylläpito toteutuvat refleksiivisenä prosessina, jatkuvana konstruointina.<sup>5</sup> Arvoja on pidetty empiirisenä ikkunana, jonka avulla voidaan tavoittaa jotakin yksilöllisen identiteetin syvimmistä kerroksista. Voidaan puhua jopa arvoidentiteeteistä, kun yksilö identifioi itsensä johonkin tai joihinkin arvoihin, joiden perusteella hän kokee olevansa tietynlainen ihminen.<sup>6</sup>

Vastaavalla tavalla pyhää voidaan pitää jonakin, jonka kautta ja avulla voidaan valottaa identiteetin syvimpiä kerroksia. Pyhän käsite on eri konteksteissa ja eri aikoina merkinnyt erilaisia asioita. Suomalaisessa käsitteen merkityksiä käsittelevässä tutkimuksessa sitä on pidetty usein vanhana, esikristillisenä rajaterminä, joka erottaa esimerkiksi jonkin rauhoitetun, koskemattoman tai ylikuonnollisen muusta. Termillä on ollut myös sellaisia merkityksiä kuin hyvä, turvallinen, puhdas ja varattu.<sup>7</sup>

Pyhä on raja, joka erottaa erilleen asiat, joista ei haluta tai koeta voitavan neuvotella. Kyseessä ei ole ainoastaan uskonnollinen, vaan ihmismielelle tyypillistä rajanvedon logiikkaa ilmentävä kategoria. Pyhää voi olla yhteisölle mikä vain: pyhä syntyy yhteisössä. Tyypillisesti pyhä toki assosioidaan uskontoihin, ja uskonnot operoivat nimenomaan pyhän äärellä.<sup>8</sup>

Kristinuskon myötä pyhä on myös saanut uusia, kristillisiä merkityksiä. Toisaalta tänä päivänä korostuu jo voimakkaasti uskontopsykologien hahmotelma: pyhässä on uskonnollinen ydin, mutta myös kehä, joka sisältää lukuisia elämäntilanteita, joita yksilö tai yhteisö voivat ymmärtää ja käsitellä pyhinä.

Tämä pyhäksi tekemisen ja pyhäksi kokemisen prosessi voi olla sekä uskonnollista että ei-uskonnollista.<sup>9</sup> Tuoreissa tutkimuksissa on pureuduttu elämän<sup>10</sup> tai sen osa-alueiden<sup>11</sup> kuten vanhemmuuden, luonnon, työn, avioliiton ja seksuaalisuuden tai periaatteiden,<sup>12</sup> kuten oikeudenmukaisuuden, kokemiseen pyhänä. Kokemuksia pyhydestä voi olla myös ateisteilla, ja juuri heidän pyhyyskokemuksiaan ja -näkemyskiään on hiljan peräänkuulutettu.<sup>13</sup>

Pyhyyden yksilöllisyyden painottaminen – toki koskaan olematta irrallaan kulttuurista ja yhteiskunnasta – istuu hyvin tämän päivän individualismiin. Yksilöllistymiskehitys – yksilöiden näkeminen yhä itsenäisempinä, jolloin he voivat valita ja joutuvat valitsemaan elämänpolkujaan ja maailmankatsomuksiaan itsenäisemmin – on fakta.<sup>14</sup>

Aikamme korostaa autenttisuuden etsintää; mikä on minun ainutlaatuisuuteni?<sup>15</sup> Valintojen sisällöt voivat olla hyvinkin yhteisöllisiä, mutta oma valinta ja pohdinta ovat keskeisiä.

Yksilöllisen pohdinnan ja valintojen painotus koskee myös uskontoa, etenkin länsimaissa. Esimerkiksi vahvan yhteisölliselle muslimille kysymys henkilökohtaisesta pyhästä puolestaan voisi olla loukkaus, tai mahdotonta ymmärtää. Suomi on maailman sekularisoituneimpia maita, mutta uskontojen kirjo on laajentunut viime vuosina oleellisesti.<sup>16</sup>

Tässä tutkimuksessa pyhää tarkastellaan nimenomaan yksilöllisenä näkemysnä siitä, millä asioilla on ihmiselle itselleen erityinen ja koskematon merkitys. Identiteettitutkimushankkeen lomakkeen ensimmäinen kysymys sisälsi muotoilun: ”Identiteetillä tarkoitetaan yksilön tai ryhmän käsitystä itsestään, ikään kuin omakuva”. Koko lomake on jo ohjannut vastaajaa pohtimaan omakuvaansa.

Pyhyyttä ja pyhää on tutkittu yhteiskuntatieteissä ja teologiassa lukuisista näkökulmista ja monin lähestymistavoin.<sup>17</sup> Tämän tutkimuksen ote tulee lähimmäksi uskontopsykologiaa;<sup>18</sup> ydin on yksilöiden kokemuksissa ja näkemyksissä pyhästä, osana heidän identiteettiään.

Kokemukset voivat liittyä edellä mainittuihin pyhyyden ytimiin tai ulkokehiin. Suurta joukkoa tutkimalla, kuten tässä tutkimuksessa, voidaan näistä identiteetin elementeistä muodostaa samalla laajempi, yhteiskuntaamme ja aikaamme heijasteleva kuva. Jokaiselle meistä jokin on pyhää – ja näitä kuvia meidän olisi paremmin tunnettava.

Juuri ennen pyhyyskysymystä lomakkeellamme on esitetty arvoihin liittyvä kysymys, jonka tulokset myös analysoidaan tässä raportissa: ”Miten tärkeitä seuraavat arvot ovat sinulle?”.

Voidaan ajatella, että ihminen pyhyyskysymykseen vastatessaan ymmärtää, että sillä ei haeta hänen arvojaan, vaan jotain muuta, syvempää merkitystä. Ihmiset ovat mahdollisesti ymmärtäneet pyhän tässä paitsi henkilökohtaisena myös ikään kuin arvojen arvona, ydinarvona tai arvot ylittävänä erityisen suurena asiana. Tuloksissa palaamme siihen, hahmottavatko suomalaiset pyhän arvoista syvimpänä, arvojen arvona vai enemmän jonain muuna, vielä syvempänä: koskemattomana, suojattuna, elämän muut asiat ylittävänä ilmiönä.

Pyhän teemasta kysyttiin: ”Mika sinulle on pyhää? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.” Vastausvaihtoehdoiksi tarjottiin seuraava lista:

- Terveys
- Rakkaus, laheiset ihmiset
- Auttaminen, yhteisöllisyys
- Luonto
- Kuolema ja siihen liittyvät asiat, kuten hautausmaat ja hautajaiset
- Uusi elämä, lapset
- Ihmisarvo
- Taide, musiikki, kulttuuri
- Tiede, uusi tieto
- Henkisyys, uskonnollisuus henkilökohtaisena kokemuksena
- Kirkko, uskonto, uskonnollinen yhteisö
- Traditiot, perinteet, rituaalit
- Kotimaa, Suomi, itsenäisyys
- Minä, mielipiteeni
- Rauha, koti, lepo
- Yksilönvapaus
- Turvallisuus
- Ei mikään, epäily
- En osaa sanoa
- Lisäksi: ”jokin muu kuin lomakkeessa esitetyt” ja avoin tila vastaamiseen.

Nämä kategoriat pohjautuvat aiemman suomalaistutkimuksen pyhyyttä koskevan avokysymyksen vastauksiin. Vastausten taustalla on laaja, edustava kysely, joka kerättiin suomalaisilta vuonna 2011 (N=1258), koskien muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden sekä yhteisöllisyyden teemoja. Kyselylomakkeen loppuun oli liitetty avoin kysymys: ”Mitä sinulle merkitsee pyhä, pyhyys? Missä ja miten voit kokea sitä?” Tähän avoimeen kysymykseen

vastattiin hyvin vilkkaasti ja monipuolisesti. Lisäksi kysymystä oli kommentoitu sängen useissa avovastauksissa yllättävän intohimoisesti, pääosa kovin innostuneena ja kiittäen, osa kysymyksen teemaa tai intiimiyttä kritisoiden.

Kyseisen aiemman tutkimuksen aineisto luokiteltiin sisällönanalyysillä, ja vastauksista muodostettiin 15 luokkaa. Näitä luokkia käytettiin samalla aineistolla myös kvantitatiiviseen analyysiin kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tuloksista on julkaistu artikkeli, jossa pureuduttiin suomalaisten nuorten ja nuorten aikuisten pyhän kokemuksiin, myös suhteessa iäkkäämpiin.<sup>19</sup> Kansainvälistä vastaavaa tutkimusta ei ole.

Perimmäisiä arvoja on tutkittu tässä tutkimuksessa **Shalom Schwartzin** arvomittarilla, jota on käytetty kymmenissä maissa ympäri maailmaa ja laajasti myös Suomessa.<sup>20</sup> Käytimme typistettyä 12 arvon patteristoa, jossa heijastuvat alkuperäisen, 57 kysymystä sisältävän patteriston keskeisimmät arvot.<sup>21</sup>

Analyysissa on hyödynnetty soveltuvilta osin myös tutkimuslomakkeen muita kysymyspatteristoja (ks. **liite 2**).

Tutkimusaineisto hankittiin kyselyillä, joihin vastasi poikkeuksellisen laaja, tilastollisesti suomalaisia edustava joukko: 6 938 henkilöä.

Kyselyt toteutettiin Taloustutkimuksen internetpaneelissa (N=4313) sekä käyntihaastatteluin (N=1965) (ks. **liite 1**). Lisäksi kerättiin erillinen ruotsinkielisten käyntihaastatteluaineisto (N=660). Tämän raportin tulokset perustuvat 6 398 henkilön vastauksiin. Yhdistelmäaineistoon kuuluvat internetpaneeliaineisto, käyntihaastattelut sekä osa ruotsinkielisiltä koottua erillisaineistoa (N=120). Ruotsinkielisten vastaajien määrä on suhteutettu heidän väestöosuuteensa.

Kysely tehtiin 5.10.2017–11.1.2018 välisenä aikana. Otos edustaa sekä suomenkielistä että ruotsinkielistä aikuisväestöä (18–79-vuotiaat). Tulokset on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan (ns. oikaisupaino).

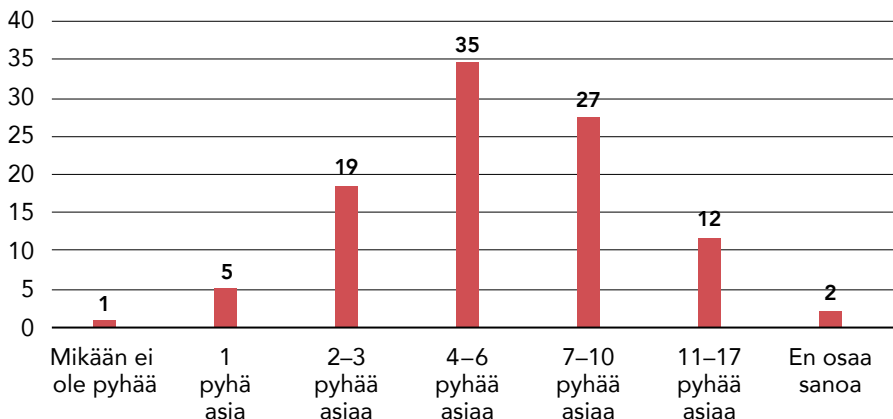
# Jokin on pyhää jokaiselle

Tässä tutkimuksessa vastaajilla oli mahdollisuus itse päättää, kuinka montaa erilaista asiaa tai asiakokonaisuutta he pitävät pyhänä.

Kysymykseen vastattiin erittäin aktiivisesti: vain yhdelle prosentille vastaajista mikään asia ei ole pyhä, ja kaksi prosenttia valitsi en osaa sanoa -vaihtoehdon. Kaikkia vastaajia teema ei kuitenkaan puhutellut; eräs vastaaja luonnehti: *Pyhyys on uskonnollinen termi ja siten mielikuvituksellinen. Mikään ei ole minulle pyhää. Tärkeää kylläkin, mutta ei pyhää.*

Peräti 97% vastasi kysymykseen ja vain viisi prosenttia valitsi ainoastaan yhden vaihtoehdon, joten teemaa ei koettu vieraaksi. Yleisintä oli pitää pyhänä neljästä kuuteen erilaista asiakokonaisuutta (**kuvio 1**). Keskimääräinen suomalainen piti kuutta asiaa pyhänä. Jopa kaksi kolmesta suomalaisesta (62%) kokee pyhän niinkin moninaiseksi, että pyhinä pidettyjen asioiden lukumäärä on neljästä kymmeneen. Puolestaan kaksitoista prosenttia nimasi yli kymmenen vaihtoehtoa. Kokonaisuudessaan hajontaa siinä, kuinka moninaiseksi pyhä koetaan, on melko paljon.

Kuvio 1. Pyhinä pidettyjen asioiden lukumäärä (%)



Vastausvalinnat – se, kuinka moni asia pyhäksi koetaan – eivät ole yhteydessä vastaajien taustaan muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi iällä, sukupuolella tai asuinpaikalla ei ole vaikutusta valintoihin.

Uskonnollisuus sen sijaan vaikutti jossain määrin valintojen lukumäärään – pyhyiden kokemuksen monipuolisuuteen. Hyvin uskonnolliset vastaajat valitsivat keskimäärin kaksi asiaa enemmän kuin vastaajat, jotka eivät pitäneet itseään lainkaan uskonnollisina.

Tulos linkittyy siihen, että hyvin uskonnolliset vastaajat pitävät henkisyttä ja kirkkoa/uskontoa pyhinä asioina, kun taas valtaosa väestöstä ei näin ajattele. Institutionaalinen uskonnollisuus (esim. kirkko) ja yksilöllinen henkisyys tulevat siis ikään kuin pyhyiden kokemuksen lisäulottuvuuksiksi uskonnollisemmilla vastaajilla – muilta osin uskonnollisten ihmisten pyhyiden kokeminen on yhtä moninaista kuin muidenkin suomalaisten.

Hieman vähemmän valintoihin vaikuttaa vastaajien äidinkieli: ruotsinkieliset vastaajat valitsivat keskimäärin yhden asian enemmän kuin suomenkieliset vastaajat.

# Mutta suurin niistä on rakkaus

**M**itä tekijöitä suomalaiset pitävät pyhinä? **Kuvio 2** osoittaa, että suomalaisia ylivoimaisesti eniten yhdistävä pyhyiden kokemus liittyy rakkauteen ja läheisiin. Niitä pitää pyhinä peräti kaksi kolmesta vastaajasta (68 %).

Tämän tutkimushankkeen ensimmäinen, suomalaisten identiteettejä tarkastellut raportti osoitti, että kaikista tarkastelluista 30 identiteettikategoriasta perhe on kaikkein tärkein. Sen nimesi identiteettinsä kannalta tärkeäksi 95 prosenttia suomalaisista. Lähes yhtä tärkeinä suomalaiset pitävät ystäviä sekä lapsuuden ja nuoruuden kasvuolosuhteita.<sup>22</sup>

Tulos on linjassa onnellisuudesta ja hyvän elämän kokemisesta saatujen tulosten kanssa.<sup>23</sup> Pyhyys, onnellisuus ja hyvä elämä ovat ymmärrettävästi läheisiä ilmiöitä. Rakkauden ja läheisten pyhänä pitäminen toisaalta alleviivaa sosiaalisten suhteiden keskeisyyttä ihmisen elämässä. Ne eivät ole vain tärkeitä, vaan ne koetaan suorastaan pyhiksi.<sup>24</sup>

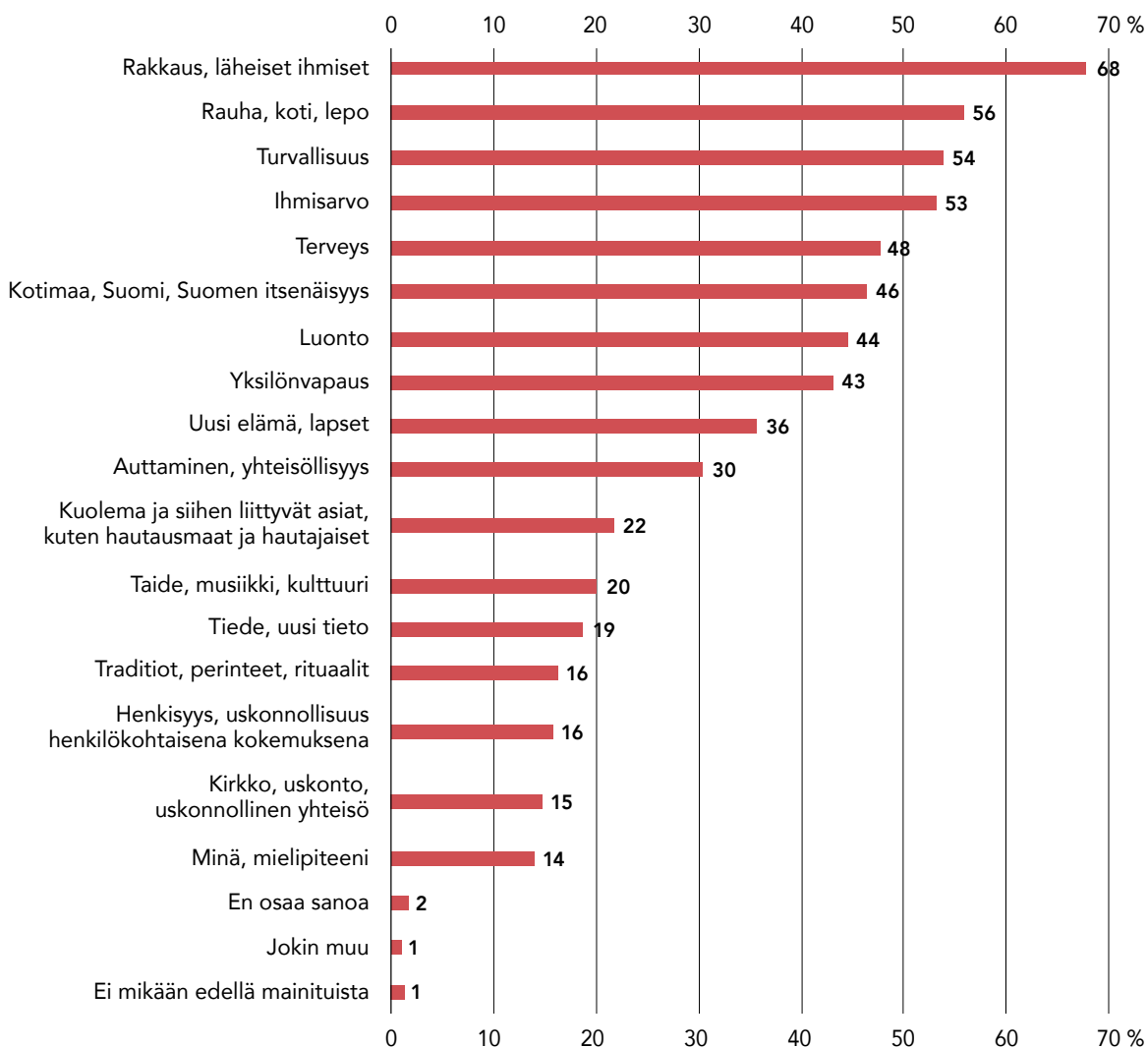
Enemmistölle suomalaisista (56 %) pyhää on myös rauha, oma koti, lepo; kysymyslomakkeen vastauskategorioissa nämä oli niputettu yhdeksi, koska aikaisemmassa pyhyiden teemaa käsittelevässä tutkimuksessa ne linkittyivät toisiinsa.

Edellä mainituista pyhyiden ydinteemoista rauha, oma koti ja lepo oli vuonna 2011 kerätyssä aineistossa eniten mainintoja saanut asiakokonaisuus. Rakkaus ja läheiset jäivät puolestaan tuolloin muun muassa luonnon pyhäksi kokemisen taakse.

Noin puolelle (53%) suomalaisista pyhää on myös ihmisarvo. On mielenkiintoista, että ne suomalaiset, jotka valitsivat listalta ainoastaan yhden pyhänä pitämänsä asian, valitsivat useimmiten juuri ihmisarvon (17 %). Lisäksi ihmisarvon painottaminen on yhteydessä vastaajien näkemyksiin esimerkiksi vähemmistöjen asemasta.

Ne, joille ihmisarvo on pyhää, arvioivat keskimääräistä useammin esimerkiksi turvapaikanhakijoiden aseman ja seksuaalivähemmistöjen aseman heikoksi, kun tutkimuksessa kysyttiin, mitkä ryhmät ovat Suomessa liian heikossa tai liian hyvässä asemassa. Näin ajattelevia on keskimääräistä enemmän arvoliberaaleissa sekä vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajakunnassa.

**Kuvio 2. Mikä sinulle on pyhää? (%)**  
 Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.





Yli 40 prosenttia suomalaisista pitää pyhänä myös terveyttä, Suomea ja sen itsenäisyyttä sekä luontoa ja yksilönvapautta. Tulokset ovat samankaltaisia kuin vuoden 2011 tutkimuksessa. Ainoastaan luonnon teema koettiin tuolloin selvästi enemmän pyhäksi.<sup>25</sup>

Tämän tutkimuksen avovastauksissa useasti mainittuja teemoja olivat vapaus, sananvapaus ja mielipiteenvapaus. Eräs vastaaja luonnehti asiaa näin: *Vapaus (ei yksilönvapaus pelkästään) päättää itse asioista ja elää halumallaan tavalla.*

Eniten avovastauksissa kuitenkin korostui tematiikka, joka liittyy edellä mainittuun luonnon pyhänä pitämisen teemaan, mutta myös rakkauteen, uuteen elämään ja ihmisarvoon: *"Elämä, ei vain ihmisten vaan kaikkien olentojen", "Eläinrakkaus", "Kaikkien eläinten oikeudet, ihminen mukaan lukien", "Luonnonsuojelu, minimalismi, downshifting", "Elämä".* Avovastaukset perustuivat siihen, että vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, mikä muu heille on pyhää lomakkeessa mainittujen 17 kategorian lisäksi. Avovastauksia antoi 58 tutkimuksen yli 6000 vastaajasta.

Uuden elämän ja lapset kokee pyhäksi noin kolmannes (36%) suomalaisista. Noin kolmasosalle (30%) pyhää on myös auttaminen ja yhteisöllisyys. Suomalaisessa arvopohjassa on perinteisesti painottunut auttaminen, avuliaisuus ja hyväntahtoisuus,<sup>26</sup> joten lukua voidaan pitää ehkä hienoisena matalana. Toisaalta se on hyvin samalla tasolla kuin vuonna 2011 kerätystä pyhyysaineistossa. Ylipäättään **kuvion 2** luvut ovat sangen korkeita, kun käsitellään niinkin vahvaa ilmiötä kuin pyhyys.

Taide ja tiede ovat pyhiä viidennekselle suomalaisista. Vuoden 2011 avokysymyksillä kootussa aineistossa kumpaakaan teemaa ei mainittu kovin usein. Mielenkiintoinen kysymys onkin, ovatko taiteen ja tieteen merkitykset suomalaisten keskuudessa vahvistuneet, kun molemmista on käyty runsaasti poliittista debattia viime aikoina.

Toisaalta selitys voi liittyä myös erilaisiin tutkimusasetelmiin. Tämän tutkimuksen valmiit vastausvaihtoehdot kenties kannustivat vastaajia valitsemaan monipuolisemmin sellaisiakin vaihtoehtoja, jotka eivät tule mieleen kysyttäessä asiasta avokysymyksellä.

Samoin noin yhdelle viidestä suomalaisesta pyhää ovat kuolema ja siihen liittyvät asiat (22%) sekä laajemminkin traditiot, perinteet ja rituaalit (16%).

Vuonna 2008 tehdyssä kansainvälisessä kyselytutkimuksessa suomalaiset asettuivat lähelle eurooppalaista keskitasoa uskossa kuolemanjälkeiseen elämään (noin 16% uskoi kuolemanjälkeiseen elämään ehdottomasti ja 26% piti todennäköisenä). Suomessa usko kuolemanjälkeiseen on heikentynyt merkittä-

västi viime vuosikymmenien aikana.<sup>27</sup> Sekä kuolema että ylipäätään perinteet ovat uskonnollisille suomalaisille pyhiä huomattavasti useammin kuin muille.

Uskonnollisuus ja henkisyys ovat pyhiä noin yhdelle kuudesta (16%) suomalaisesta. Samoin kirkkoa, uskontoa, uskonnollista yhteisöä pitää pyhänä osapuilleen yhtä moni (15%). Näitä lukuja voidaan pitää matalina, mutta toisaalta tutkimukset osoittavat, että kirkkoon vahvasti sitoutuneiden ihmisten osuus on samaa luokkaa. Niiden osuus, jotka eivät voisi ajatella kirkosta eroamista missään olosuhteissa, on säilynyt koko 2010-luvun noin 19 prosentissa.<sup>28</sup>

Mielenkiintoista on, että myös seurakuntavaalien äänestysprosentti on ollut 15 prosentin tuntumassa vuosien 2014 ja 2018 vaaleissa. Kun otetaan huomioon kirkkoon kuulumattomat, runsas 10 prosenttia kansasta käy äänestämässä vaaleissa. Suomalaisten kirkollinen ydin on siis samaa luokkaa usealla eri mittarilla.

Lisäksi nämä sangen matalat uskontoon ja henkisyyteen sekä kirkkoon liittyvät vastaukset kertovat siitä, että tässä tutkimuksessa tutkitaan juuri henkilökohtaista pyhyttä. Ihmiset tietävät uskonnollisten instituutioiden käsittelevän ja ylläpitävän pyhää ja siihen liittyviä traditioita, ja varmasti arvostavatkin niitä. Tämä näkyy esimerkiksi suomalaisten kunnioituksessa kirkon diakoniatyötä kohtaan ja kirkossa käynnin piikeissä muun muassa joulun aikaan. Mutta pohdittaessa henkilökohtaisesti pyhiä asioita, uskontoa tai kirkkoa ei välttämättä mainita mahdollisesta jäsenyydestä tai arvostuksesta huolimatta.

Tämä tulkinta saa tukea myös vuoden 2011 tutkimuksesta, jossa pyhiksi koettujen asioiden lisäksi kysyttiin myös pyhyiden kokemisen paikoista. Vastauksissa korostuivat kirkko ja uskonnollinen instituutio huomattavasti enemmän kuin tämän tutkimuksen aineistossa.

Koko kansan kohdalla uskonnolliset instituutiot olivat tuolloin itse asiansa kolmanneksi eniten mainittu teema ja nuorten (alle 35-vuotiaat) kohdalla ne keräsivät toiseksi eniten mainintoja heti kodin jälkeen. Toisaalta aiemmassa aineistossa nousi esille selvästi tämän tutkimuksen tuloksia enemmän myös henkilökohtaisen henkisyyden ja uskonnollisuuden teema, vaikkei niissä ole kysymys paikasta tai kohteesta.<sup>29</sup>

Lisäksi uskonnollisimmat vastaajat olivat tässä tutkimuksessa lisänneet avoimeen kommenttikenttään juuri tuonpuoleiseen liittyviä elementtejä, joita kyselyn vastausvaihtoehdot eivät kattaneet: *"Raamatun Jumala"*, *"Raamatun mukainen usko"*, *"Jeesus Kristus, Jumalan Poika"*, *"Jumala"*.

Kokonaisuudessaan kirkkoon ja hengellisyyteen liittyvissä tuloksissa näkyy myös auktoriteettiuskon kariseminen. Kirkon ohella monet muutkaan

instituutiot, kuten puolueet ja ay-liike, eivät ole samanlaisia auktoriteetteja kuin takavuosisikymmeninä. Kirkon ja uskonnon merkitys on pitkässä kaaressa ollut pääosin laskeva. Jumaluskon lasku ei tosin ole ollut täysin tasaisista: kristillisessä jumaluskossa on nähtävissä jonkinasteista aaltoliikettä. 1970-luvun puolivälistä 1990-luvun vaihteeseen kristillinen jumalauskko heikkeni noustakseen 1990-luvun aikana. 2000-luvulla jälleen suuntaus on ollut pääosin laskeva, mutta aivan viimeisimmässä Kirkon tutkimuskeskuksen kyselyssä on taas nähtävissä käännettä jumaluskon kasvuun.<sup>30</sup>

Lähes neljännos suomalaisista ei usko Jumalaan. Suomalainen uskonnollisuus on passiivista, kun tarkastelussa on julkinen uskonnonharjoittaminen: suomalaiset ovat muiden pohjoismaalaisten ohella passiivisimpia jumalanpalveluksiin osallistujia. Sen sijaan yksityinen uskonnonharjoitus on selvästi aktiivisempaa. Neljäsosa suomalaisista esimerkiksi rukoilee päivittäin, ja tässä on viime vuosina ilmennyt hienoista kasvua. Yli puolet suomalaisista ilmoittaa rukoilevansa vähintään kerran vuodessa.<sup>31</sup>

Myös hengellisen musiikin kuunteleminen ja uskonnollisen kirjallisuuden lukeminen on Suomessa jokseenkin yleistä: 28% kuuntelee hengellistä musiikkia vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Perinteisten hengellisyyden muotojen lisäksi monien itämaista alkuperää olevien henkisten harjoitteiden, kuten meditaation ja joogan, harjoittaminen on yleistynyt ja valtavirtaistunut viimeisten vuosikymmenien aikana.<sup>32</sup>

Huomioiden yksilölliset uskonnollisuuden ilmentymät ja suomalaisen uskonnonharjoittamisen yksityisyyden, on suorastaan yllättävää, että kirkkoa ja uskonnollista yhteisöä pidetään yhtä vahvasti henkilökohtaiseen pyhään liittyvinä kuin ylipäätään uskonnollisuutta tai henkisyyttä.

Henkilökohtaista yksilöllistä pyhää tai yksityistä uskonnonharjoittamista ei vaikuteta vahvasti liitettävän pyhyyteen – tai ainakaan pidettävän pyhänä. Ehkä avain tulkintaan on tässä: oma henkisyys ja hengellisyys ovat kyllä yhteydessä pyhyyteen, mutta eivät ole sinänsä pyhiä.

Vaikka kirkkoa tai uskonnollista yhteisöä pitää pyhänä tämän tutkimuksen mukaan vain joka seitsemäs suomalainen, pyhinä pidettyjen asioiden kärkipäähän kuuluu juuri niitä asioita, joita kirkko pitää toiminnassaan ja viestissään esillä: rakkautta, rauhaa, turvaa ja ihmisarvoa.<sup>33</sup> Suomalaiset odottavat näitä rakkauden, auttamisen ja yhteisöllisyyden teemoja kirkolta enemmän kuin useimmilta muilta toimijoilta, ja tämä koskee myös passiivisia kirkon jäseniä ja useimpia kirkkoon kuulumattomia.<sup>34</sup> Keskeisimpiä syitä kuulua evankelis-luterilaiseen kirkkoon on jo pitkään ollut se, että kirkko auttaa yhteiskunnan heikompiosaisia.<sup>35</sup>

Toisaalta kirkon ei ole nähty kaikilta osin edistävän rakkauden ja ihmisarvon sanomaa. Ristiriitoja niin kirkon sisällä kuin laajemmin yhteiskunnassa on aiheuttanut erityisesti suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin. Teema on aiheuttanut runsaasti myös eroamisia kirkosta – ja osin tämän tutkimuksen matalat kirkon pyhyysluvut voivat liittyä siihenkin.

Joka kuudennelle pyhää ovat perinteet ja rituaalit. Nämä saattavat osin piirtyä kristilliseen perintöön. Suomalaisten suhtautuminen kristillisiin perinteisiin on ylipäättään myönteistä: esimerkiksi 72 prosenttia suhtautuu myönteisesti koulun joulujuhlien kristilliseen ohjelmaan. Suvivirren kohdalla osuus on 85 prosenttia.<sup>36</sup> Nämä molemmat toki kertovat myös suomalaisen kulttuuriperinnön arvostamisesta – eivät välttämättä juuri kristillisyyden puolustamisesta. Samalla molemmat ovat esimerkkejä siitä, miten suomalaisuus ja kristillisuus yhä nivELYvät kulttuurissamme toisiinsa.

Kaiken kaikkiaan kirkon teemat ja perinteet kuultavat tulosten piirtämissä käsityksissä pyhydestä. Kun ytimenä on ollut tutkia nimenomaan henkilökohtaisia näkemyksiä pyhästä, voidaan pohtia, onko pyhyysaatosten rikkaus ja monipuolisuus yhteisen luterilaisen perintömme hedelmä. Pyhyys ei teemana ja käsitteenä vaikuta olevan meille vieras tai vaikea.

Oman itsensä tai mielipiteensä kokee pyhäksi lähes yksi kuudesta suomalaisesta (14%). Itseään ja mielipiteitään pyhinä pitävien osuus on siis sama kuin niiden osuus, jotka pitävät kirkkoa ja uskontoa pyhänä.

Kiinnostavaa kyllä – mutta vaikeasti selitettävissä – on, että vuoden 2011 aineistossa oma itse ja omat mielipiteet oli selkeästi suosituimpi teema. Kaikenikäiset vastaajat valitsivat sen tuolloin ohi muun muassa toisten ihmisten ja auttamisen tai esimerkiksi ihmisarvon pyhyden.<sup>37</sup> Tässä on kuitenkin muistettava, etteivät aineistot ole vertailukelpoisia.

Mielenkiintoinen yksityiskohta pyhyden näkemyksissä liittyy eri kategorioiden välisiin korrelaatioihin, jotka ovat kautta linjan alhaisia. Yhden asian kokeminen pyhäksi ei ole vahvassa yhteydessä jonkin toisen asian kokemiseen pyhäksi. Pyhyden näkemykset tai kokemukset eivät siis kasaudu teemaattisesti, eikä aineistosta voida nostaa pyhyden suomalaisia tyyppikuvia.

Suomalainen pyhyys on pikemminkin moninaista: kokemuksemme pyhydestä ovat yksilöllisiä kimppuja. Ainoan poikkeuksen muodostavat tieteiden ja taiteiden sekä uskonnollisuuden ja uskonnon kokeminen pyhäksi. Tiedettä pyhinä pitävät kokevat keskimääräistä useammin myös taiteen pyhäksi, ja uskonnollisuuden pyhäksi kokevat ajattelevat uskonnon ja kirkon olevan pyhiä.

# Minä vai me? Pyhyiden kokemisen ryhmäkohtaiset erot

**P**yydyden kokemusten tarkasteleminen taustamuuttujittain osoittaa, että pyhyiden kokemus ei kiinnity kovin yksiselitteisesti kansalaisten taustaan juuri miltään osin. Aineisto (N=6398) on niin suuri, että tilastollisesti merkitseviä eroja on paljon ja niitä tulee melko pienistäkin eroista ryhmien välillä. Tämän vuoksi on tarpeellista keskittyä eroihin, jotka ovat huomattavia.

Sukupuoli ei tuo merkittäviä eroja oikeastaan minkään pyhyiden kategorian kohdalla. Ihmisarvo on hieman useammin pyhä naisille (57 %) kuin miehille (49 %), mutta muilta osin erot ovat muutaman prosenttiyksikön luokkaa.

**Kuvio 3** osoittaa, missä pyhyiden kategorioissa ikäryhmien välille tulee jonkin verran eroja. Nuoret korostavat muita hieman useammin auttamista ja yhteisöllisyyttä (38%), tiedettä ja uutta tietoa (27 %), taidetta, musiikkia ja kulttuuria (27 %) sekä itseään ja mielipiteitään (27%). Auttamisen teema pyhyidenä korostuu aavistuksen myös iän toisessa ääripäässä: yli 60-vuotiailla (33 %).

Auttamisen ja yhteisöllisyyden teemat ovat nousseet aiemmissakin suomalaistutkimuksissa vahvemmin esille juuri nuorimpien vastaajien kohdalla: muun muassa valmiudessa lähteä mukaan vapaaehtoistoimintaan<sup>38</sup> sekä myötätuntoisessa suhtautumisessa kerjäläisiin,<sup>39</sup> kuten myös innokkaampana ja laajemmalle suuntautuvana auttavaisuutena.<sup>40</sup>

Se, että nuoret kokevat muiden auttamisen jopa pyhänä, kertonee paitsi heidän asenteistaan ja idealismistaan myös siitä, että moni heistä on vielä avun ja tuen vastaanottajia. On kyse sitten avun antamisesta tai vastaanottamisesta, auttamisen pyhänä pitäminen vaikuttaa kertovan muiden kunnioituksesta sekä sen ymmärryksestä, että ihmisten hyvä kietoutuu yhteen toisten hyvän kanssa.

Nuorten taipumus korostaa tieteen ja taiteen merkitystä selittynee osin heidän elämäntilanteellaan. Tuloksiin voi vaikuttaa se, että alle 30-vuotiaista moni joko opiskelee tai on valmistunut vain vähän aiemmin.

Samoin uusi tieto pyhänä voi limittyä omien mielipiteiden pyhänä kokemiseen; nuoruus on oppimisen, kuten myös identiteetin rakentamisen

aikaa. Kulttuurilla, taiteilla ja musiikilla on todennäköisesti keskeisempi rooli nuorten elämässä kuin vanhemmissa ikäluokissa.

Taiteiden merkitystä kysyttiin tutkimuksessa myös erillisellä väittämällä: "Taiteilla on elämässäni suuri merkitys". Tämän väittämän kohdalla ikäryhmien väliset erot olivat huomattavasti pienempiä, eivätkä nuoret erotu muista. Taiteiden arvostus ei ole ikäkysymys. Pyhyden kohdalla tulokset viittaavat enemmän siis siihen, että nuoret antavat ehkä musiikille vanhempiä ikäluokkia syvällisemmän – pyhemmän – merkityksen.

Erityisen mielenkiintoinen ero liittyy kategoriaan: "minä, mielipiteeni". Alle 30-vuotiaista reilu neljännes pitää itseään ja mielipiteitään pyhänä, kun yli 60-vuotiaista näin ajattelee vain seitsemän prosenttia.

Huomionarvoinen kysymys liittyy siihen, missä määrin nuorempien ikäpolvien painotukset kertovat perustavanlaatuisesta individualismin esiinmarssista, ja missä määrin vastaukset liittyvät elinkaarimuutoksiin. Nuoren aikuisuuden kehitysvaiheessa oman yksilöllisyyden kehittyminen on keskeistä. Pyhä voidaan tässä nähdä käsitteenä tai resurssina omalle identiteettityölle tai identiteetin kehityksen suojelulle.<sup>41</sup>

Ovatko nykynuoret oman mielipiteen pyhyyttä painottavia vielä ikään-tyessäänkin vai väheneekö asian pyhäksi kokeminen iän myötä? Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisi, onko nykyinen keskusteluilmapiiri johtamassa siihen, että omia mielipiteitä pidetään pyhinä. Some-aikakaudella jokaisen oikeutta omaan mielipiteeseen on korostettu, ja henkilökohtaisuuksiin menevä some-kirjoittelu voi korostaa tarvetta korostaa omien mielipiteiden loukkaamattomuutta.

Kertooko se, että nuoret korottavat pyhiksi sekä auttamisen ja yhteisöllisyyden että oman itsensä ja mielipiteensä siitä, että individualismi ja yhteisöllisyys elävät käsi kädessä? Monesti toisensa poissulkeviksi ymmärretyt asiat korostuvat nuorilla muita ikäryhmiä enemmän. Aiempi tutkimus on nostanut esiin sen, että nuoret ikäryhmät ovat hyvin kiinnostuneita esimerkiksi vapaaehtoistoiminnasta, ja kokevat toisten auttamisen velvollisuudeksi, vaikka samaan aikaan asenteita ja toimintaa ohjaa minälähtöisyys.<sup>42</sup>

Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että nuorista puolet ei pidä auttamista, eikä omia mielipiteitään pyhänä. Yksi neljäsosa (24 %) pitää auttamista, mutta ei omia mielipiteitään pyhänä ja 12 prosenttia pitää omia mielipiteitään, mutta ei auttamista pyhänä. Vain 14 prosenttia pitää sekä omia mielipiteitään että auttamista pyhänä, joten vain harvalla nuorella omien mielipiteiden ja auttamisen pyhyys kulkevat rinta rinnan.

Suomen itsenäisyys korostuu erityisesti vanhimmassa ikäluokassa (56%). Terveyden pyhyttä korostavat niin ikään yli 60-vuotiaat (57%). Painotuseroon voi osaltaan vaikuttaa elämäntilanne. Terveyttä ei kenties pidetä itsestäänselvyytenä vanhimmassa ikäryhmässä.

Ikäryhmien lisäksi pieniä painotuseroja pyhyyskokemuksessa erottuu vastaajien äidinkielen mukaan. Ruotsinkielisissä kodeissa asuville turvallisuus (66%), yksilönvapaus (57%), traditiot ja perinteet (30%) sekä auttaminen ja yhteisöllisyys (48%) ovat selkeästi suomenkielisiä tärkeämpiä.

Mielenkiintoista on, etteivät nämä erot tule esiin kaksikielisissä kodeissa; kyse on yksinomaan ruotsinkielisissä kodeissa asuvista vastaajista. Tulos saattaa liittyä sekä vähemmistöidentiteettiin (yksilönvapaus) että suomenruotsalaisen kulttuurin sisällöllisiin, perinteitä ja yhteisöllisyyttä korostaviin elementteihin (traditiot, auttaminen, turvallisuus).

Ruotsinkieliset ovat juurtuneet yhteisöihinsä keskimääräistä tiukemmin, jolloin auttaminen ja traditiot ovat tärkeitä. Aikaisemmassa tutkimuksessa me havaitsimme, että kansalais- ja vapaaehtoistoiminta ovat keskimääräistä tärkeämpiä ruotsinkielisten identiteetille.<sup>43</sup> Ylipäätään ruotsinkielisillä on enemmän yhteisöllisyyttä ja sosiaalisen pääoman arkisia ilmenemismuotoja.<sup>44</sup>

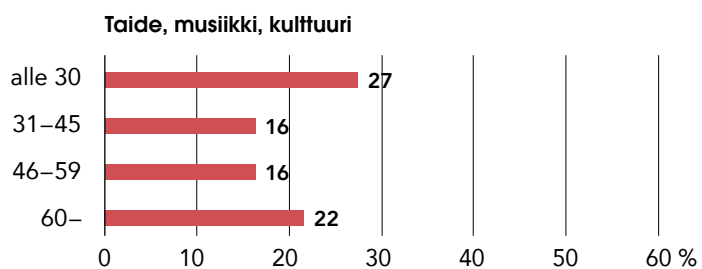
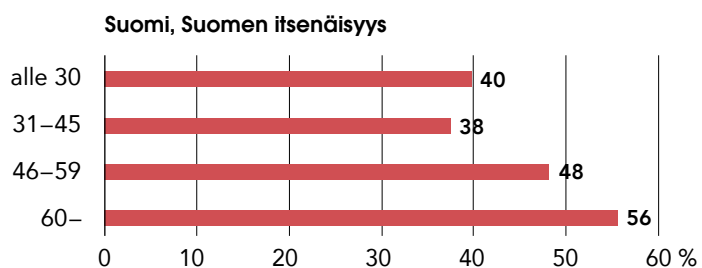
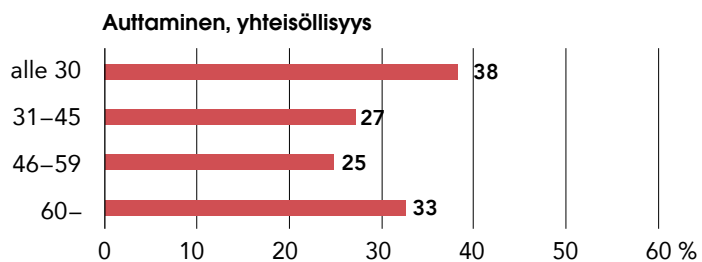
Asuinpaikalla ei ole selkeää yhteyttä pyhiksi koettuihin asioihin. Suurten kaupunkien (yli 100 000 asukasta) keskustoissa asuville tiede (27%) sekä taide, musiikki ja kulttuuri (29%) ovat kuitenkin useammille pyhiä asioita kuin maaseudun haja-asutusalueella asuville (10% ja 12%).

Tieteen korostuminen isoissa kaupungeissa ja erityisesti isojen kaupunkien keskustoissa selittynee niiden asukkaiden keskimäärin varsin korkealla koulutustasolla. Taiteen, musiikin ja kulttuurin osalta tulosta selittää mahdollisesti se, että kulttuuritarjonta on suurinta isoissa kaupungeissa. Suhde toimii myös toisinpäin: osa taidetta ja kulttuuria vahvasti arvostavista ja tapahtumissa paljon käyvistä haluaa asua kulttuuritarjonnan äärellä.

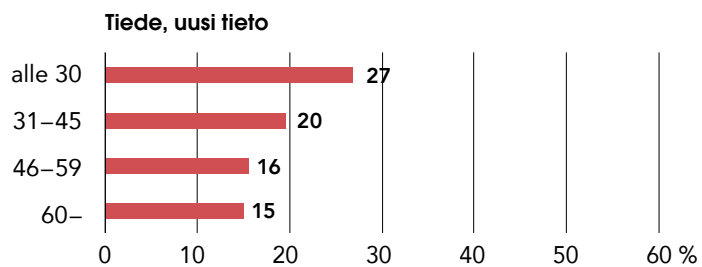
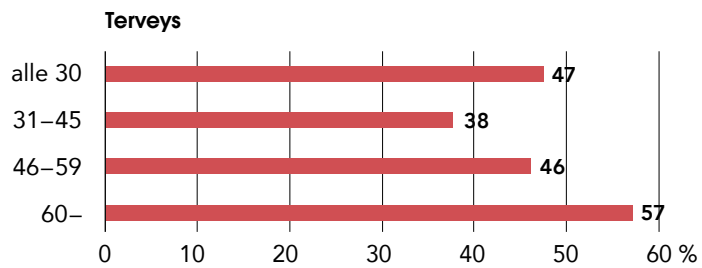
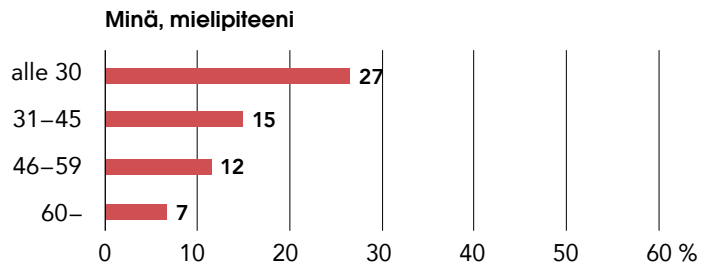
Maaseudulla puolestaan painottuu pyhydessä kotimaa ja Suomen itsenäisyys: ne ovat pyhiä asioita joka toiselle maaseudulla asuvalle suomalaiselle, kun taas isojen kaupunkien keskustoissa asuvista vain kolmannekselle (36%).

Uskonnon ja kirkon pyhiksi kokeminen ei hieman yllättäen ole kovin vahvasti yhteydessä asuinpaikkaan. Suurten kaupungin keskustoissa asuvista uskontoa ja kirkkoa pyhinä pitäviä on noin 10 prosenttia, maaseudulla 18 prosenttia. Kirkkoon myös kuulutaan suurissa kaupungeissa muuta maata vähemmän.<sup>45</sup>

**Kuvio 3. Pyhyden kokeminen ikäryhmittäin (%).  
Ikäryhmiä eniten erottelevat pyhyyskategoriat.**







Osin tuloksia selittää myös vastaajien tausta: suurten kaupunkien keskuksissa asuvien vastaajien keskuudessa korostuvat alle 30-vuotiaat, kun heidän osuutensa on muita pienempi maaseudulla asuvien vastaajien joukossa.

Pienet erot maaseudun ja suurten kaupunkien välillä ovat uskonnon osalta sikäli yllättäviä, että kirkkoon kuulumisessa alueelliset erot ovat viime vuosina kasvaneet. Yleisintä kirkkoon kuulumisen on Porvoon, Oulun ja Lapuan hiippakunnissa, joissa noin 80% kuuluu kirkkoon.

Helsingin hiippakunnassa kirkkoon kuuluu alle kolme viidestä. Neljässä suurimmassa kaupungissa eli Helsingissä (55,9%), Tampereella (65,0%), Espoossa (63,3%) ja Vantaalla (60,6%) kirkkoon kuuluvien osuudet ovat kaikkein pienimpiä.<sup>46</sup>

Lisäksi äänestysaktiivisuus seurakuntavaaleissa noudattelee pitkälti jakoa pikkukuntiin ja isoihin kaupunkiin. Vuoden 2018 seurakuntavaalien korkeimmat äänestysprosentit olivat totuttuun tapaan pienissä kunnissa ja matalimmat äänestysprosentit suurimmissa kaupungeissa.<sup>47</sup>

Myöskään koulutustaso ei erottele suomalaisia kuin muutamissa pyhiksi koetuissa asioissa. Korkeasti koulutetut pitävät tiedettä hieman keskimääräistä useammin pyhänä (27%), kun taas matalamman koulutuksen saneet painottavat keskimääräistä useammin kotimaan pyhyttä (56%).

Kaiken kaikkiaan myös koulutustaustan mukaiset erot ovat kuitenkin hyvin pieniä. Koulutuksella voidaan selittää huomattavasti paremmin arvoja ja asenteita kuin pyhyden kokemista. Pyhyys ei erottele vahvasti suomalaisia sen enemmän koulutustaustojen kuin muidenkaan taustamuuttujien mukaan.

# Ei-uskonnolliset korostavat tiedettä ja yksilönvapautta

**K**oska uskonnollisuus on pyhyiden kannalta keskeinen teema, **kuviossa 4** on tarkasteltu pyhyteen liittyviä painotuksia vastaajan uskonnollisuuden mukaan.

Kuviossa on vertailtu keskenään vastaajia, jotka luonnehtivat itseään joko hyvin uskonnollisiksi (8 prosenttia vastaajista) tai eivät lainkaan uskonnollisiksi (35 prosenttia vastaajista). Kategoriat *rauha, koti ja lepo; turvallisuus; ihmisarvo; luonto; taide, musiikki ja kulttuuri* sekä *minä ja mielipiteeni* eivät tuoneet eroja kansalaisten välille. Ne on jätetty pois kuviosta 4. Muita pyhyiden osa-alueita koskevat erot ovat puolestaan suhteellisen selkeitä, kuten kuvio 4 osoittaa.

Merkittävin ero pyhyiden kokemuksessa ryhmien välillä liittyy odotetusti kirkkoon ja uskontoon sekä uskonnollisuuteen henkisenä kokemuksena. Uskonnollisista niitä pitää pyhinä reilu kaksi kolmannesta. Ei lainkaan uskonnollisia näin ajattelee todella harva.

Sama painotusero liittyy myös kuolemaan ja siihen liittyviin asioihin, joskin erot uskonnollisten ja ei-uskonnollisten välillä ovat selvästi vähäisempiä. Näiden lisäksi uskonnolliset ihmiset pitävät keskimääräistä useammin pyhänä kotimaata, uutta elämää ja lapsia sekä auttamista ja yhteisöllisyyttä.

Voisi luonnehtia, että uskonnollisten suomalaisten pyhyyskokemukset ovat paitsi hengellisyys- ja uskontokeskeisempiä, myös muutoin perinteisempiä, auttamisorientoituneempia ja yhteisöllisempiä kuin vähemmän uskonnollisten ihmisten.

Auttamisen ja yhteisöllisyyden korostuminen uskonnollisten ihmisten keskuudessa on linjassa tämän tutkimushankkeen identiteettitutkimustuloksiin: painotukset olivat uskonnollisilla ihmisillä samansuuntaisia myös kysyttäessä identiteeteistä. Uskonnollisille ihmisille vapaaehtois- ja kansalaistoiminta oli siis keskimääräistä useammin tärkeä identifioitumisen kohde.

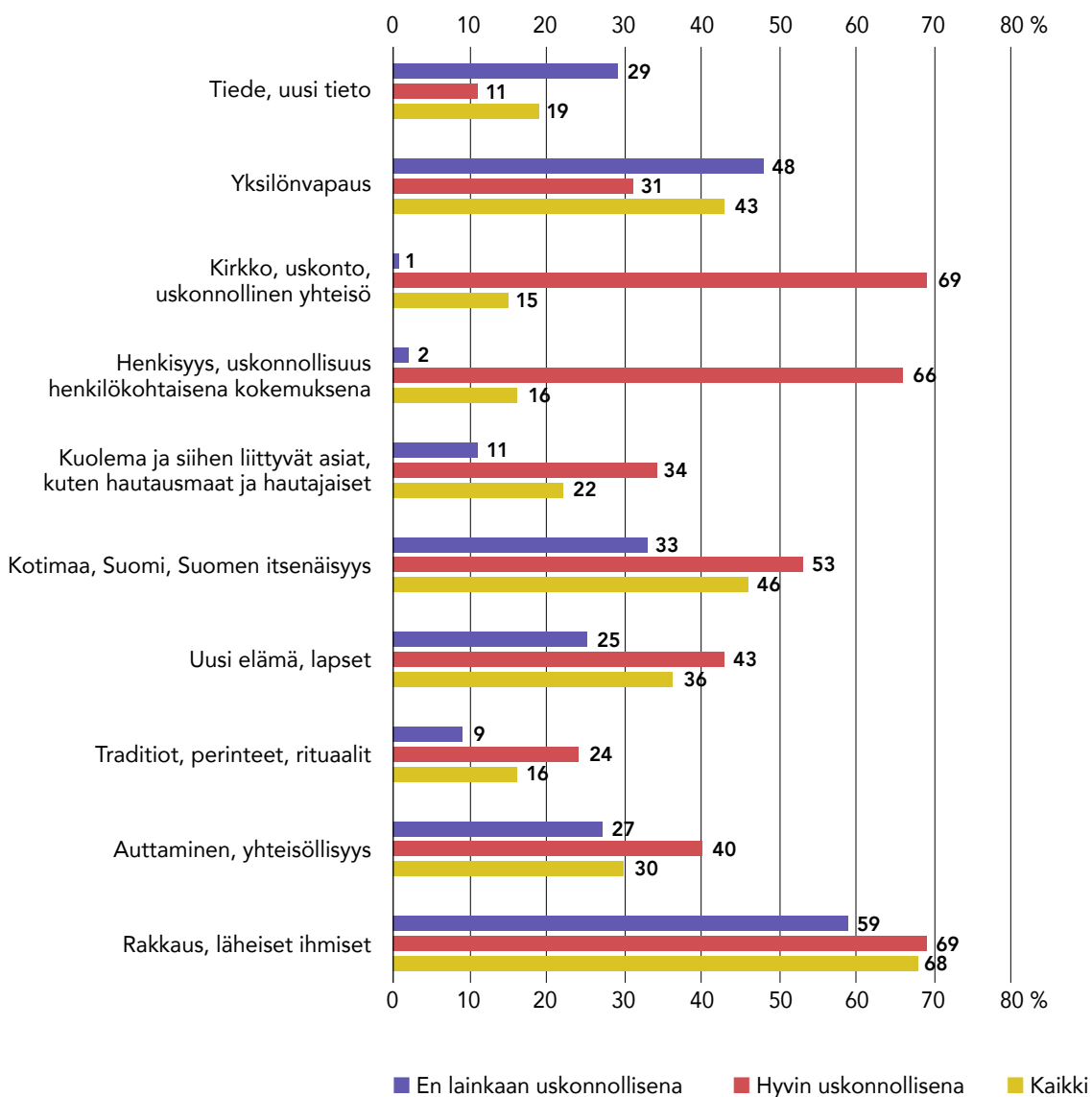
Se, että uskonnollisimmat suomalaiset pitävät auttamista ja yhteisöllisyyttä jonkin verran keskimääräistä useammin pyhänä on linjassa aiempiin tutkimuksiin, joiden mukaan vähemmän ja enemmän uskonnolliset suomalaiset ovat kyllä yhtä auttavaisia lähipiirinsä suhteen, mutta kauem-

mas kurottavat auttamismuodot, kuten vapaaehtoistoiminta, painottuvat uskonnollisempiin suomalaisiin.<sup>48</sup>

Samoin kirkon tilastojen mukaan kaikkien suomalaisten auttamista motivoivat etenkin myötätunto ja oikeudenmukaisuus, mutta luterilaisimmat suomalaiset painottavat muita enemmän auttamista kansalaishyveenä.<sup>49</sup>

Ei-uskonnollisten ihmisten keskuudessa painottuvat pyhiksi koettuina asioina sen sijaan enemmän ainoastaan tiede ja uusi tieto (29 %) sekä yksilönvapaus (48 %).<sup>50</sup> Nämä teemat olivat jo valistuksen ajan ihanteita, ja koettiin silloin vastakkaisina uskonnollisille yhteisöille. Ei-uskonnollisten ja hyvin uskonnollisten pyhyiden erityisteemat juontanevat juurensa hyvin laajaan maailmankuvaeroon, jolla on pitkä historiallinen tausta.

**Kuvio 4. Suomalalaisten pyhinä pitämät asiat uskonnollisuuden asteen mukaan (%)**



**SELITE:** Mukana ovat ne pyhyiden kategoriat, jossa on vähintään kymmenen prosenttiyksikön ero hyvin uskonnollisten ja ei lainkaan uskonnollisten välillä.

# Arvokonservatiiveilla ja -liberaaleilla toisistaan poikkeava pyhyyskäsitys

Uskonnollisuus on jossain määrin yhteydessä siihen, kuinka arvokonservatiivisena tai arvoliberaalina suomalaiset itseään pitävät: uskonnolliset ihmiset ovat hieman keskimääräistä arvokonservatiivisempia, ei-uskonnolliset ihmiset keskimääräistä arvoliberaalempia.<sup>51</sup>

Tässä tutkimuksessa vastaajia pyydettiin itse sijoittamaan itsensä asteikolle arvoliberaali–arvokonservatiivi (0–10). Arvoliberaali–arvokonservatiivi-jako on noussut vasemmisto–oikeisto-jaon rinnalle merkittäväksi suomalaisia jakavaksi ulottuvuudeksi. Sillä on havaittu olevan yhteys muun muassa näkemyksiin moraaliarvoista, perinteistä ja vähemmistöistä.<sup>52</sup> Tämän vuoksi voidaan olettaa, että liberaali–konservatiivi-jaolla on yhteys myös pyhyiden kokemuksiin.

Puoluetaustan mukaan tarkasteltuna arvokonservatiiveja on eniten perussuomalaisien kannattajakunnassa (57 %). Vasemmistoliitossa ja vihreissä puolestaan arvoliberaalit muodostavat enemmistön.

Muiden puolueiden kannattajat jakautuvat arvoulottuvuudelle tasaisesti siten, etteivät sen paremmin arvokonservatiivit kuin arvoliberaalitkaan muodosta enemmistöä, vaan myös ulottuvuuden keskikohta on hyvin suosittu positio.

Kuten **kuvio 5** osoittaa, arvoliberaali–arvokonservatiivi-ulottuvuus erottelee vastaajia eri tavoin kuin uskonnollisuus. Eniten arvoliberaaleja ja arvokonservatiiveja erottaa suhtautuminen kotimaan pyhyyteen. Lisäksi kuvioon 4 verrattuna esille nousevat uusina teemoina kysymykset ihmisarvon, taiteen ja turvallisuuden pyhyydestä.

Erittäin arvoliberaaleista pitää kotimaata pyhänä vain viidennes (20 %), erittäin arvokonservatiiveista peräti 70 prosenttia. Arvokonservatiivit painottavat keskimääräistä enemmän myös traditioita ja rituaaleja, kirkkoa sekä henkisyttä ja uskonnollisuutta. Tosin arvokonservatiivienkaan enemmistö ei pidä niitä pyhinä.

Arvoliberaalien enemmistöä yhdistää puolestaan suhtautuminen ihmisarvoon pyhyiden korostaminen. Kolmannes erittäin arvoliberaaleista pitää myös yksilönvapautta pyhänä asiana. Ihmisarvo ja yksilönvapaus ovat pyhiä myös monille arvokonservatiiveille, mutta kuitenkin keskimääräistä harvemmin.

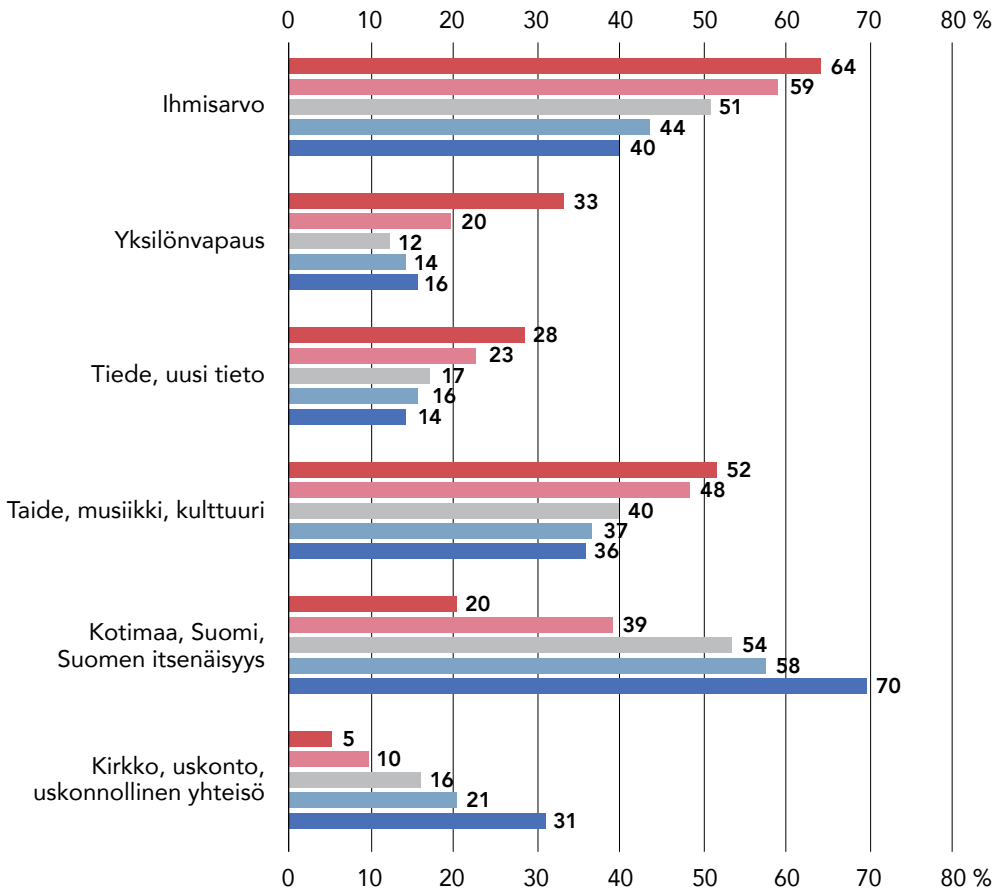
Lisäksi arvoliberaalit pitävät tiedettä ja taidetta keskimääräistä useammin pyhinä, joskin enemmistölle tiede ei ole pyhä asia. Erittäin arvoliberaalit eroavat muista kansalaisista myös siinä, että heistä keskimääräistä harvempi pitää turvallisuutta tai uutta elämää ja lapsia itselleen pyhinä. Nämäkin tulokset heijastelevat perinteistä jakoa perinteisiin arvoihin ja sekulaaris-rationaaliin arvoihin.<sup>53</sup>

Pyhyyteen liittyvät painotukset ovat yhteydessä myös yleisempiin yhteiskunnallisiin asenteisiin. Arvoliberaalit ovat keskimääräistä huolestuneempia esimerkiksi turvapaikanhakijoiden ja seksuaalivähemmistöjen asemasta. Lisäksi he ajattelevat keskimääräistä useammin, ettei ihmisiä pidä arvottaa sen mukaan, tuottavatko he yhteiskunnalle enemmän kustannuksia kuin hyötyjä. Tästä väittämästä on samaa mieltä myös enemmistö kaikkein arvokonservatiivisimmasta väestöstä (59 %), mutta arvoliberaaleimmasta väestöstä näin ajattelee huomattavasti suurempi osuus (84 %). Tältä osin onkin luontevaa, että arvoliberaalit painottavat keskimääräistä useammin ihmisarvon pyhyttä.

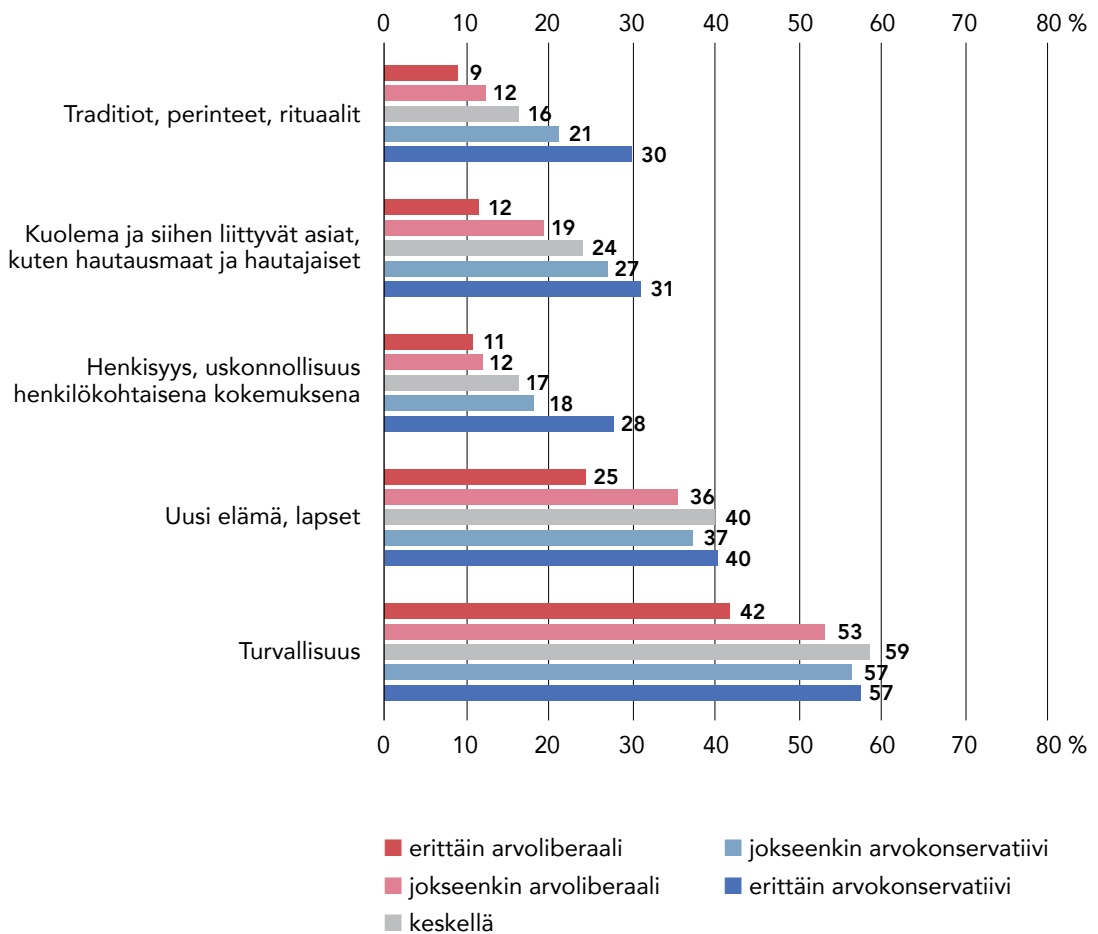
Arvokonservatiivit puolestaan korostavat asennetasolla keskimääräistä useammin maanpuolustushenkeä ja kansallistunnetta. He olisivat myös keskimääräistä useammin valmiita puolustamaan Suomea aseiden sodan syytyessä. Nämä tulokset ovat hyvin linjassa sen kanssa, että monille arvokonservatiiveille kotimaa on pyhä.

Arvokonservatiivien ja -liberaalien välillä ei ole eroja suhtautumisessa rakkauden ja läheisten ihmisten, auttamisen, luonnon pyhyyteen tai itsensä ja mielipiteittensä kokemiseen pyhänä.

Kuvio 5. Suomalaisen pyhinä pitämät asiat arvokonservatiivi-  
arvoliberaali-ulottuvuudella (%)







**SELITE:** Mukana ne pyhyiden kategoriat, jossa vähintään kymmenen prosenttiyksikön ero eniten arvokonservatiivien ja eniten arvoliberaalien välillä.

# Ihmisarvon ja isänmaan pyhyys jakaa puolueiden kannattajia

**S**uomalaisten käsitykset pyhistä asioista ovat melko vahvasti sidoksissa heidän puoluekantaansa. **Kuvioon 6** on listattu, mikä on erityisen pyhää eri eduskuntapuolueiden kannattajille ja mikä ei. Kuvioon on otettu ne kategoriat, joissa puolueiden kannattajien osuudet poikkeavat vähintään kymmenen prosenttiyksikköä koko kansan keskiarvosta.

Keskustan, kokoomuksen, perussuomalaisten ja sinisten kannattajia luonnehtii se, että he pitävät kotimaata, Suomea ja Suomen itsenäisyyttä keskimääräistä useammin pyhänä. Tulokset linkittyvät luontevasti puolueiden isänmaallisuutta korostavaan arvopohjaan. Ne osoittavat, ettei isänmaallisuus näy pelkästään näkemyksissä ja asenteissa,<sup>54</sup> vaan se ulottuu jopa pyhyiden kokemuksiin.

Keskustan kannattajille on lisäksi ominaista se, että kirkkoa ja uskontoa pidetään keskimääräistä useammin pyhänä, mutta yksilönvapautta keskimääräistä harvemmin. Keskustan kannattajakunnan pyhyyskäsityksissä korostuu siis varsin vahvasti kollektiivisuus ja perinteikkyyys – myös uskonnollisen yhteisön, kirkon, kautta. Tämä heijastelee puolueen aatteellista perintöä.

Kokoomuslaiset ovat pyhyyskäsityksissään varsin tyypillisiä suomalaisia. Ainoastaan itsenäisyyden ja kotimaan merkitys korostuu keskimääräistä enemmän.

Perussuomalaiset ja siniset, joka irtautui puolueena perussuomalaista, ovat kannattajakunniltaan hyvin lähellä toisiaan pyhyiden kokemisessa. Molempien puolueiden kannattajakunnissa on keskimääräistä vähemmän niitä, jotka pitävät ihmisarvoa pyhänä. Perussuomalaisista 31 ja sinisistä 38 prosenttia pitää ihmisarvoa pyhänä, kun keskiarvo on 53 prosenttia.

Tämä tulos voi liittyä viime aikojen debattiin turvapaikanhakijoista; keskustelussa on käytetty runsaasti juuri ihmisarvon käsitettä turvapaikanhakijoita puolustavissa puheenvuoroissa. Ihmisarvon pyhänä pitäminen linkittyikin tilastollisesti siihen, että vastaaja kokee turvapaikanhakijoiden olevan liian huonossa asemassa.

Perussuomalaisissa on kahdeksan prosenttiyksikköä keskiarvoa enemmän niitä, jotka pitävät itseään ja mielipiteitään pyhinä, mikä on suurin poikkeama keskiarvosta tämän kategorian osalta. Siniset puolestaan pitävät luontoa sekä musiikkia, taidetta ja kulttuuria keskimääräistä harvemmin pyhinä asioina.

Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat ovat asenteiltaan ja arvomaailmaltaan monilta osin perussuomalaisten ja sinisten vastakohtia. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajille tärkeää ovat vähemmistöjen oikeudet, suopea suhtautuminen maahanmuuttoon ja ympäristönsuojelu. Perussuomalaisille tärkeää on maahanmuuton vastustaminen ja tavallisten suomalaisten työntekijöiden puolustaminen.<sup>55</sup>

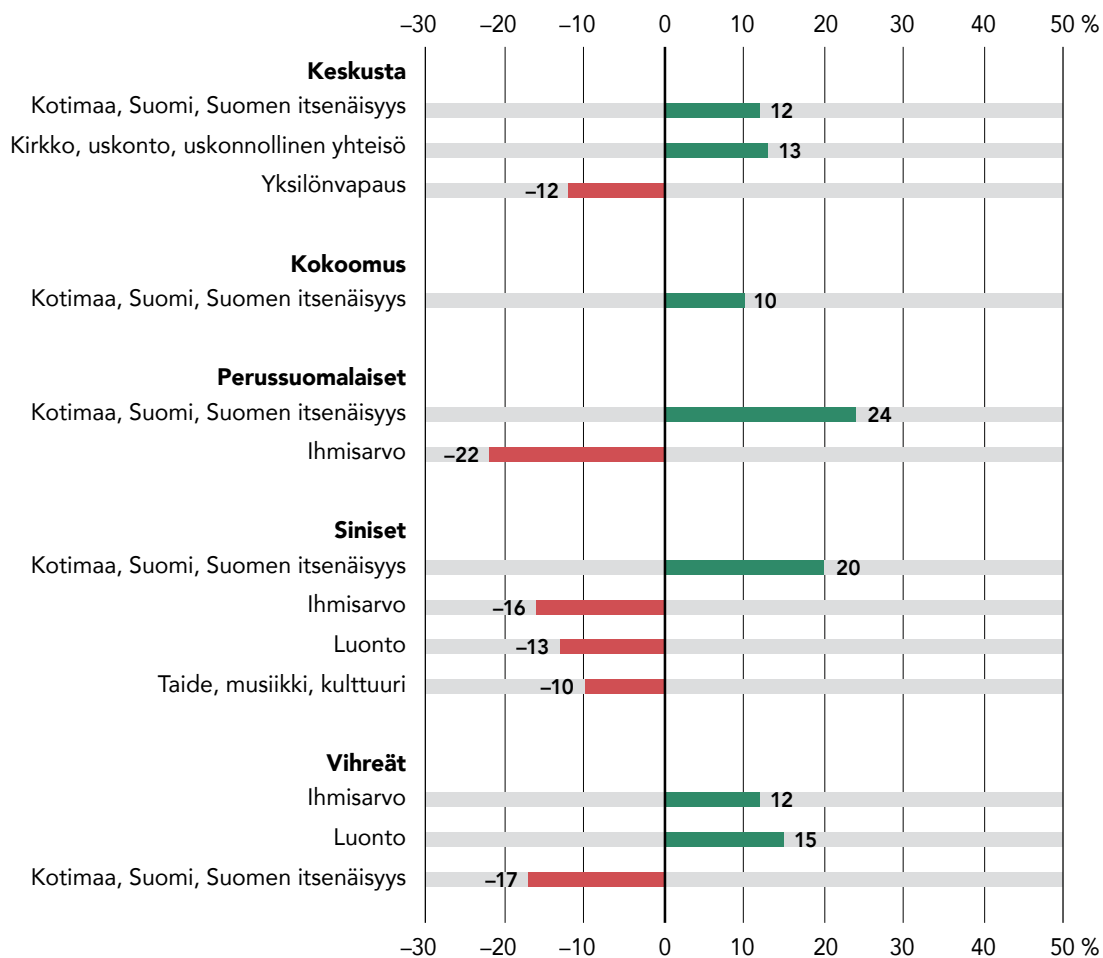
Vastakohtaisuus näkyy myös pyhyiden käsityksissä. Vihreissä ja vasemmistoliitossa ihmisarvo koetaan keskimääräistä useammin pyhäksi asiaksi. Suomea ja sen itsenäisyyttä pitää pyhänä puolestaan vain noin neljännes vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajista. Tämä painotus tuli esiin myös identiteettitutkimushankkeen aikaisemmissa raporteissa. Näiden puolueiden kannattajille suomalaisuus on hieman keskimääräistä harvemmin tärkeä identiteetin rakennuspalanen.<sup>56</sup> Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajille pyhä on siis enemmän universaalia, ihmisyyteen liittyvää ja vähemmän kansallista.

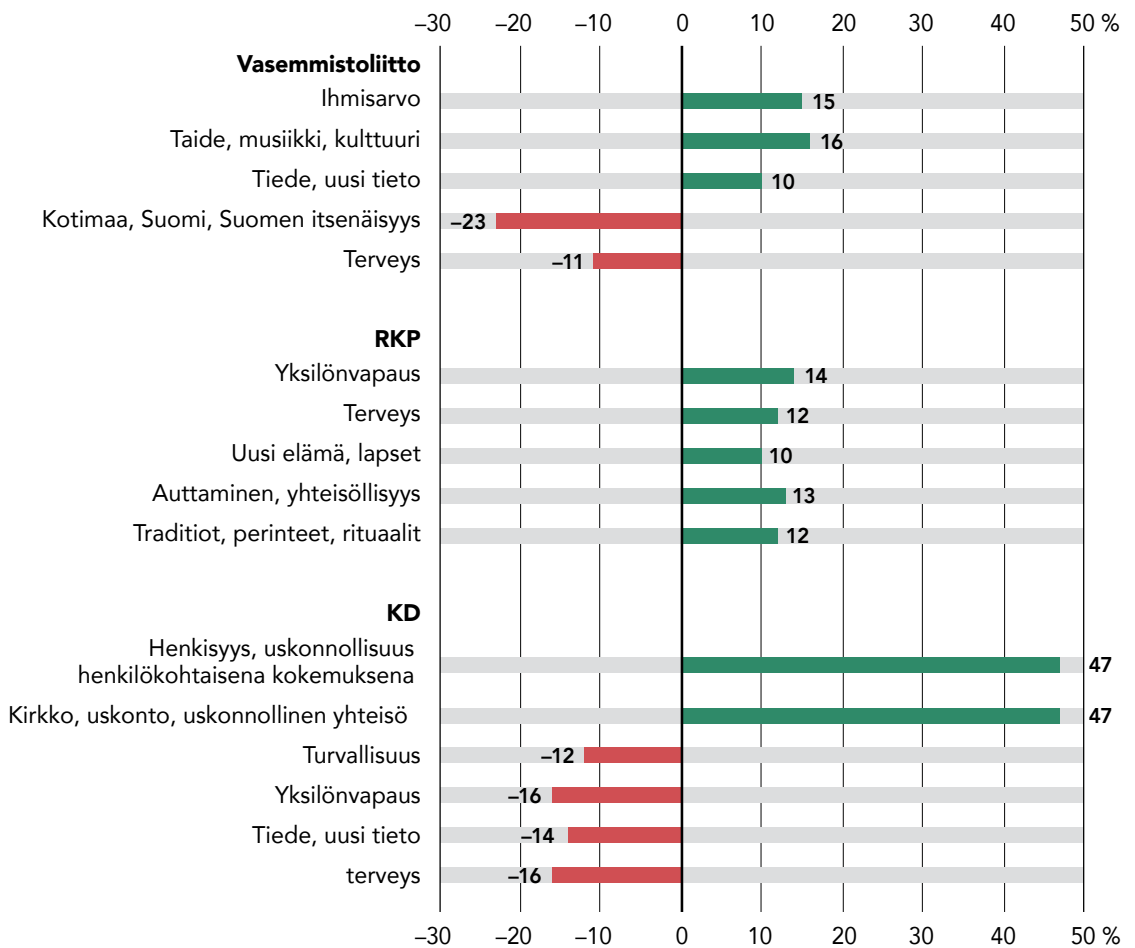
Lisäksi vihreille luonto ja vasemmistoliiton kannattajille tiede ja uusi tieto sekä taide, musiikki ja kulttuuri ovat keskimääräistä useammin pyhiä. Tuloksissa voidaan nähdä kaikuja vasemmiston vanhasta vasemmistointellektualismista ja kulttuuriradikaaliudesta ja ehkä heijastumana myös siitä, että kulttuuripiireissä ja tuotetussa kulttuurissa korostuu ennemmin vasemmistolaisuus kuin oikeistolaisuus. Aineistommeekin osoittaa, että 54 prosenttia taidealan koulutuksen saaneista mieltää itsensä vasemmistolaisiksi ja vain 20 prosenttia oikeistolaisiksi.

Toisen vasemmistopuolueen SDP:n kannattajat eivät sen sijaan erottuneet yhdessäkään vajaan 20 pyhyyskategoriasta. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että SDP:n kannattajat ovat keskimääräisiä myös identiteettitään, arvoiltaan ja asenteiltaan – työelämäkysymyksiä koskevia näkemyksiä lukuun ottamatta, joissa heidän siteensä ay-liikkeeseen tulevat esiin.<sup>57</sup> He ovat keskimääräisiä myös pyhyiden näkemyksissään ja kokemuksissaan.

RKP:n kannattajat – kuten ylipäätään ruotsinkieliset – nimesivät keskimääräistä useampia asioita pyhiksi, mikä näkyy myös kuviossa 6. Heille yksilönvapaus, terveys, uusi elämä ja lapset, auttaminen ja yhteisöllisyys sekä traditiot ja rituaalit ovat keskimääräistä useammin pyhiä asioita. Yksilönvapaus sopii hyvin yhteen RKP:n liberaalin arvopohjan kanssa.

**Kuvio 6: Pyhinä pidetyt asiat puoluekannan mukaan, prosentuaaliset poikkeamat keskiarvosta (%).  
Mukana vähintään kymmenen prosenttiyksikön poikkeamat**





SDP:n kannattajat olivat alle kymmenen prosenttiyksikön päässä keskiarvosta kaikissa pyhyiden eri kategorioissa.

Traditiot ja yhteisöllisyys puolestaan liittynevät jo edellä mainittuihin suomenruotsalaisen kulttuurin sisällöllisiin, perinteitä ja yhteisöllisyyttä korostaviin elementteihin. Ruotsinkielisillä, ja RKP:n kannattajilla vaikuttaa olevan hieman suomenkielisiä suomalaisia suurempi sensitiivisyys pyhään.

Kristillisdemokraattien (KD) kannattajien pyhyyskäsitteet ovat odotetusti kaikkein poikkeavimmat: niissä on vahvasti hengellinen sävy. KD:n kannattajista uskonnollisuutta henkilökohtaisena kokemuksena pitää pyhänä 63 % ja kirkkoa ja uskontoa 62 %. Muiden puolueiden kannattajista näin ajattelee lähes poikkeuksetta alle viidennes. KD:n kannattajille keskimääräistä harvemmin pyhiä asioita ovat muun muassa yksilönvapaus ja tiede, mikä korostaa puolueen kannattajakunnan konservatiivista ja yhteisöllisyyttä painottavaa profiilia.

Kun otetaan huomioon KD:n asema uskonnollisia arvoja ajavana puolueena, ovat uskontoon ja uskonnollisuuteen liittyvät lukemat kuitenkin yllättävän alhaisia: vajaat 40 prosenttia puolueen kannattajista ei pidä henkisyttä tai kirkkoa pyhänä.

Todennäköisesti painotus liittyy erontekoon tärkeänä pidettyjen ja pyhien asioiden välillä. Kynnys jonkin asian pitämiseen pyhänä voi olla yllättävän korkea. Pyhyys ei siis näidenkään tulosten valossa vaikuta kertovan siitä, mikä on suomalaisille tärkeää. Sen sijaan pyhyiden kokemus vaikuttaisi olevan jotain vielä syvempää, koskemattomampaa ja korotettua.

# Onko pyhyys arvojen arvo?

**S**itä, kuinka suuri kynnys ihmisille on pitää jotakin asiaa pyhänä, voidaan tarkastella vertailemalla pyhiksi miellettyjen asioiden suhdetta erilaisia yhteiskunnallisia asenteita mittaaviin väittämiin.

Kysymyspatteri piti sisällään 30 asenneväittämää, joista osa käsittelee temaattisesti osin samoja aiheita kuin kyselyn pyhyysosio. Kysely piti sisällään väittämiä, jotka liittyivät isänmaallisuuteen, ympäristöarvoihin ja taiteisiin. Mikä yhteys yhteiskunnallisilla asenteilla on pyhyiden kokemukseen? Onko pyhä arvojen arvo tai ydinarvo, vai jopa enemmän?

Osassa kysymyksistä tämä yhteys on löydettävissä. Kotimaan ja itsenäisyyden pyhänä pitäminen linkittyy sekä maanpuolustushenkeen että vahvan johtajuuden kaipuuseen. Niistä, joille kotimaa ja itsenäisyys ovat pyhiä, 94 prosenttia pitää maanpuolustushenkeä myönteisenä asiana ja 62 prosenttia kokee Suomen tarvitsevan vahvaa johtajuutta, joka voi korjata yhteiskunnalliset ongelmat ilman tarvetta kompromisseille. Niille, joille kotimaa ei ole pyhä, vastaavat lukemat ovat 72 prosenttia ja 42 prosenttia.

Luonnon pitäminen pyhänä linkittyy puolestaan ympäristöarvoihin ja viihtymiseen luonnonläheisyydessä. Niistä, jotka pitävät luontoa pyhänä, peräti 82 prosenttia on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että ympäristöarvot ohjaavat omia valintoja arjessa. Niistä, joille luonto ei ole pyhää, ympäristöarvoja arjessaan tärkeänä pitää 61 prosenttia. Lisäksi niistä, joille luonto on pyhä, 76 prosenttia viihtyy paremmin luonnon läheisyydessä kuin kaupunkimaisessa ympäristössä. Niistä, joille luonto ei ole pyhä, luonnonläheisyydessä viihtyy 58 prosenttia.

Toisaalta on myös mielenkiintoista, että 16 prosenttia luontoa pyhinä pitävistä ei pidä ympäristöarvoja arjessaan tärkeänä, ja neljännes (23 %) luontoa pyhänä pitävistä suomalaisista viihtyy luonnon sijaan paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä. Tulos osoittaa, että jonkin asian pyhänä pitäminen ei johda automaattisesti tietynlaisiin yhteiskunnallisiin asenteisiin.

Taiteiden, musiikin ja kulttuurin osalta yhteys on kaikkein vahvin. Niistä, joiden mielestä taide, musiikki ja kulttuuri ovat pyhiä, peräti 90 prosenttia kokee, että taiteilla on omassa elämässä suuri merkitys. Niistä, joille taide ei ole pyhää, näin kokee noin puolet (51 %).

Tulokset vahvistavat sen, että pyhyiden kokemukset ovat yhteydessä asenteisiin, mutta yhteys ei ole kovin suoraviivainen. Enemmistölle suomalaisista esimerkiksi ympäristöarvot ovat tärkeitä riippumatta siitä, pidetäänkö luontoa pyhänä. Enemmistölle myös maanpuolustushenki on myönteinen asia riippumatta siitä pitääkö Suomea ja Suomen itsenäisyyttä pyhänä.

Erilaisia asioita voidaan pitää tärkeinä, vaikkei niitä koeta pyhiksi. Pyhyys itsessään on jotain arvostuksia ja arvoja syvempää: koskematon, suojattu, erotettu ja korotettu. Avovastauksissa oli tavoitettu tämä pyhyiden erillisuus mainiosti: ”Ainutlaatuiset, hauraat asiat ja esineet, esim. jotkin hetket tai luomukset”.

Mikä sitten on pyhyiden yhteys ihmisten identiteetteihin, jotka ovat olleet tutkimushankkeemme keskiössä? Voidaanko pyhyys nähdä yhtenä identiteetin ytimen heijastumana? Suurimmaksi osaksi tarkasteltujen identiteetin rakennuspalasten ja pyhyiden kokemisen välillä ei ole merkittävää yhteyttä taustamuuttujien tapaan.

Havaitut yhteydet ovat luontevia ja ennalta-arvattaviakin. Esimerkiksi ne, jotka pitävät vapaaehtois- ja kansalaistoimintaa tärkeänä identiteetissään, korostavat auttamisen ja yhteisöllisyyden sekä uskonnollisuuden ja kirkon pyhyyttä. Sama koskee niitä, jotka kokevat vähemmistöidentiteettinsä tärkeäksi tekijäksi. Vähemmistöön kuuluminen luo todennäköisesti ylipäättään solidaarisuutta muita kohtaan ja uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat korostavat hengellisten asioiden pyhyyttä.

Pyhyiden kokemusten osalta mielenkiintoista onkin se, että suurin osa pyhinä pidetyistä asioista ei linkity kansalaisten yhteiskunnallisiin arvoihin tai identifioitumisen kohteisiin, joita kuvattiin laajasti tutkimushankkeen aiemmissa raporteissa.

Identiteettien ja pyhyiden yhteys selittyy parhaimmin väliintulevilla muuttujilla. Esimerkiksi poliittista kantaa identiteetilleen tärkeänä pitävät kokevat keskimääräistä useammin taiteen pyhänä. Se ei kuitenkaan johdu yleisesti siitä, että identiteetiltään poliittiset ihmiset olisivat taideorientoituneita, vaan siitä, että poliittisen kannan merkitys korostuu vasemmalla laidalla, ja vasemmistolaiset pitävät taidetta pyhänä.



# Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus tärkeää kaikille, oma glooria harvemmille

**M**ikä yhteys pyhyden kokemisella on arvoihin? Ihmisten perimmäisiä arvoja on tutkittu niin sanotulla Schwartzin arvopatteristolla.<sup>58</sup> Kuten johdannossa mainittiin, käytimme tässä tutkimuksessa tyypistettyä 12 arvon patteristoa.<sup>59</sup>

**Kuvio 7** osoittaa, että suomalaisille hyvin monet arvot ovat jaettuja: olemme arvokartalla hyvinkin samanlaisia. Vastuuntuntoisuutta (98%), sosiaalista oikeudenmukaisuutta (95%), tasa-arvoa (92%) ja avuliaisuutta (96%), ympäristön suojelemista (89%), anteeksiantavaisuutta (91%) ja pätevyyttä (88%) pitävät tärkeänä lähes kaikki suomalaiset.

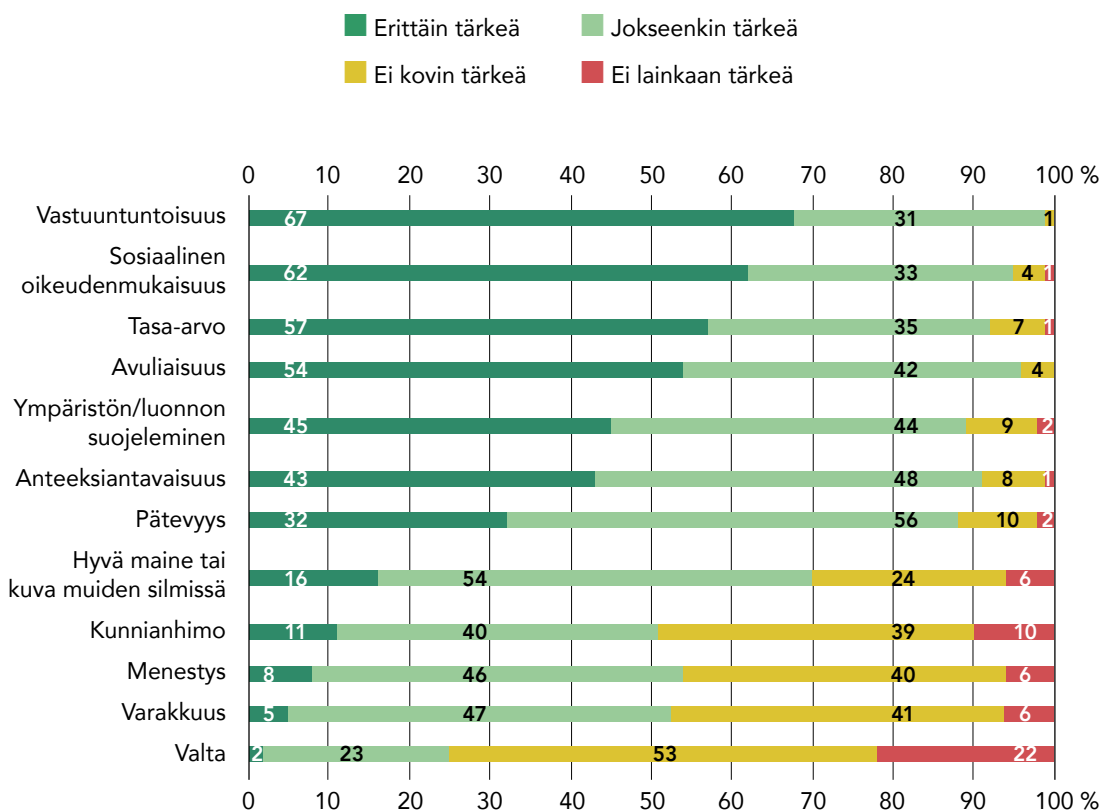
Arvot ovat niin laajasti jaettuja, että taustamuuttujat tuovat väestöryhmien välille vain pieniä painotuseroja. Tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavat erityisesti arvoliberaalit ja vasemmistolaiset ja ympäristön suojelemista erityisesti arvoliberaalit sekä vihreiden kannattajat. Anteeksiantavaisuutta ja avuliaisuutta korostavat erityisesti hyvin uskonnolliset ihmiset.

Itseä korostavat arvot ovat sen sijaan hieman harvemmin tärkeitä koettuja. Hyvä maine tai kuva muiden silmissä on erittäin tärkeää 16 prosentille ja jokseenkin tärkeää noin puolelle suomalaisista (54%) eli vähintään jokseenkin tärkeänä sitä pitää valtaosa suomalaisista (70%). Tämä heijastelee kenties suomalaista kunnollisuuden ja tunnollisuuden kulttuurista normia.

Kunnianhimo, menestys ja varakkuus ovat erittäin tärkeitä vieläkin harvemmille. Kun tarkasteluun otetaan mukaan myös ne, joille arvot ovat jokseenkin tärkeitä, jakautuu kansa karkeasti kahtia: kunnianhimo, menestys, varakkuus ovat vähintään jokseenkin tärkeitä puolelle suomalaisista ja vähemmän tärkeitä puolelle.

Valtaa pitää puolestaan tärkeänä arvona vain joka neljäs (25%) suomalainen. Erittäin tärkeä se on vain kahdelle prosentille. Kaikista tutkituista arvoista valta on sanana latautunein; sillä on vahva negatiivinen kaiku. Sikäli ei ole yllättävää, että juuri se jää arvokartalla peränpitäjäksi.

**Kuvio 7. Miten tärkeitä seuraavat arvot ovat sinulle? (%)**



Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että itseä korostavat arvot eivät saa kovin suurta kannatusta suomalaisilta. Toisaalta itseä korostavien arvojen tutkiminen on sängen vaikeaa; niiden korostaminen voi olla kyselytutkimuksissakin sosiaalisesti epäsuotavaa. Tästä näkökulmasta sitä, että yli puolet suomalaisista kertoo menestyksen ja varakkuuden olevan heille henkilökohtaisesti vähintään jokseenkin tärkeitä arvoja, voidaan pitää melko suurena osuutena.

Vertailu aiempiin suomalaistutkimuksiin osoittaa, että suomalaisten arvojen ydin on pysynyt varsin samanlaisena jo 1990-luvun alusta asti. Suomalaiset korostavat yhteisiä päämääriä edistäviä arvoja, kun taas itseä korostavista arvoista etenkin valta on jo pitkään koettu vain vähän tärkeäksi.<sup>60</sup> Juuri vastuuntuntoisuuden kärkipaikka tämän päivän arvokartalla kielii kenties julkisesta keskustelusta. Vastuuta – muun muassa suhteessa ilmastonmuutokseen – on korostettu viime aikoina merkittävästi.

Tulokset heijastelevat suomalaisen yhteiskunnan yhteisyyttä korostavaa arvopohjaa: pohjoismainen hyvinvointimalli, korkea keskinäinen luottamus ja korkea institutionaalinen luottamus ovat omiaan ylläpitämään edellä mainittuja arvoja. Luottamus kietoutuu suomalaisten laajaan yhdistys- ja vapaaehtoistoimintaan. Luottamusta edesauttaa, kun toimitaan myös sellaisten ihmisten kanssa, jotka tulevat erilaisista taustoista ja oman välittömän elinpiirin ulkopuolelta.<sup>61</sup>

Arvoissa on kulttuurienvälisiä ja myös maakohtaisia eroja. Suomalaisille kansainvälisessäkin vertailussa tyypillistä ovat erityisesti tasa-arvo ja harmonia.

Suomalaiset jakavat länsieurooppalaisen kulttuurialueen ja demokraattisten hyvinvointivaltioiden arvopohjan. Länsi-Euroopassa korostuvat tasa-arvo ja harmonia enemmän kuin missään muualla maailmassa. Itäisessä Euroopassa taas korostuu Länsi-Eurooppaa enemmän hierarkkisuus. Itä-Euroopassa vallan, roolien ja resurssien epätasainen jako on oikeutempaa. Tosin sielläkin hierarkkisuus korostuu vähemmän kuin esimerkiksi Afrikassa ja Lähi-idässä.<sup>62</sup>

Nykyisen yhteiskunnallisen muutospuheen ja vastakkainasettelujen keskellä on merkityksellistä, että vastuuntunto, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo korostuvat yhä näin jaettuina.

Millaisia ryppäitä suomalaisten tämän päivän arvoista pystytään muodostamaan? Kuinka nämä arvojen ydinluokat sitten ovat yhteydessä näkemuksiin ja kokemuksiin pyhydestä?

Faktorianalyysissä (**liitetaulukko 1**) voidaan hahmotella kolme tyypikuvaa suomalaisesta arvojen maisemasta. **Taulukko 1** osoittaa, miten

faktorianalyysistä muodostuneet suomalaisten arvoryypät ovat sidoksissa pyhinä pidettyihin asioihin. Taulukko 1 ilmentää korrelaatioita arvoulottuvuuksien ja pyhyyskategorioiden välillä.

Varakkuus, valta, menestys, pätevyys, kunnianhimo ja hyvä maine muiden silmissä korreloivat keskenään ja muodostavat ulottuvuuden, jota voidaan kutsua itseensuuntautumisen ulottuvuudeksi.<sup>63</sup> Tässä ulottuvuudessa painottuvat suurituloiset, johtajat, oikeustieteellisen koulutuksen saaneet sekä kokoomuksen kannattajat.

Millaista on heidän pyhyytensä? Nämä suomalaiset, joille itseensuuntautuminen on tärkeää (valta, varakkuus, menestys, kunnianhimo, hyvä maine muiden silmissä ja pätevyys), pitävät keskimääräistä hieman useammin terveyttä sekä itseään ja mielipiteitään pyhinä asioina. Korrelaatiokertoimet ovat kuitenkin jokseenkin matalia, joten kyseessä ei ole vahva tilastollinen yhteys.

Toinen suomalainen arvotyyppi on vähemmän itseä korostava. Tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ympäristön/luonnon suojeleminen korreloivat keskenään ja muodostavat faktorianalyysissä niin sanotun universalismin ulottuvuuden. Näitä arvoja korostavat erityisesti humanistisen koulutuksen saaneet (kielitieteet ja taideala) ja ympäristöalan koulutuksen saaneet sekä vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat.

Nämä universalistisesti suuntautuneet suomalaiset pitävät keskimääräistä useammin erityisesti ihmisarvoa ja luontoa sekä myös auttamista ja yhteisöllisyyttä ja taidetta pyhinä asioina.

Kolmas suomalainen arvotyyppi korostaa ihmisen myönteistä suhdetta toisiin ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa: avuliaisuus/auttavaisuus, vastuuntuntoisuus ja anteeksiantavaisuus korreloivat keskenään muodostaen hyväntahtoisuuden ulottuvuuden. Näissä arvoissa eri väestöryhmät eroavat kaikkein vähiten toisistaan.

Hyväntahtoisuus onkin suomalaisen jaetun yhteisen arvoytimen perusta. Hyväntahtoisuuden arvot ovat niin jaettuina, että ne korostuvat hieman keskimääräistä enemmän ainoastaan hyvin uskonnollisten vastaajien sekä hyvinvointialan koulutuksen (vanhustyö, lastenhoito, nuorisotyö jne.) saaneiden keskuudessa.

Hyväntahtoisuutta korostavan arvotyypin suomalaiset painottavat pyhinä asioina erityisesti ihmisarvoa, auttamista ja yhteisöllisyyttä, sekä rakkautta ja läheisiä ihmisiä. Tämä arvotyyppi pitää myös henkisyttä ja kirkkoa pyhinä useammin kuin muut arvotyypit.

**Taulukko 1. Pyhiksi koettujen asioiden ja Schwartzin arvojen välinen yhteys. Korrelatiokertoimet**

PYHÄKSI KOETTU ASIA	ITSEEN SUUNTAUTUMINEN	UNIVERSALISMI	HYVÄN-TAHTOISUUS
Rakkaus, läheiset ihmiset		0.14**	0.19**
Rauha, koti, lepo			0.11**
Turvallisuus			
Ihmisarvo		0.30**	0.22**
Terveys	0.15**		
Suomi, Suomen itsenäisyys			
Luonto		0.25**	0.12**
Yksilönvapaus		0.11**	
Uusi elämä, lapset			0.13**
Auttaminen, yhteisöllisyys		0.17**	0.25**
Kuolema ja siihen liittyvät asiat, kuten hautausmaat ja hautajaiset			
Taide, musiikki, kulttuuri		0.17**	
Tiede, uusi tieto			
Traditiot, perinteet, rituaalit			
Henkisyys, uskonnollisuus henkilökohtaisena kokemuksena			0.14**
Kirkko, uskonto, uskonnollinen yhteisö			0.15**
Minä, mielipiteeni	0.13**		

**SELITE:** Taulukossa on esitetty korrelaatiota, jotka ovat itseisarvoltaan vähintään 0.10 ja jotka ovat tilastollisesti merkitseviä. Tilastollinen merkitsevyys: \*\* p<0.01.

# Taustat eivät selitä pyhyiden kokemista

**E**dellä on todettu, että käsitykset siitä, mikä on pyhää ja mikä ei, eivät vaihtele suuresti henkilön yhteiskuntaryhmän mukaan.

Kuinka paljon eri asioiden kokemista pyhiksi voidaan sitten selittää vastaajien kuulumisella johonkin väestöryhmään (sukupuoli, ikä, kotikieli, asuinpaikka, koulutus) ja kuinka paljon ne selittyvät liberaali–konservatiivi-orientaatiolla ja Schwartzin arvoulottuvuuksilla?

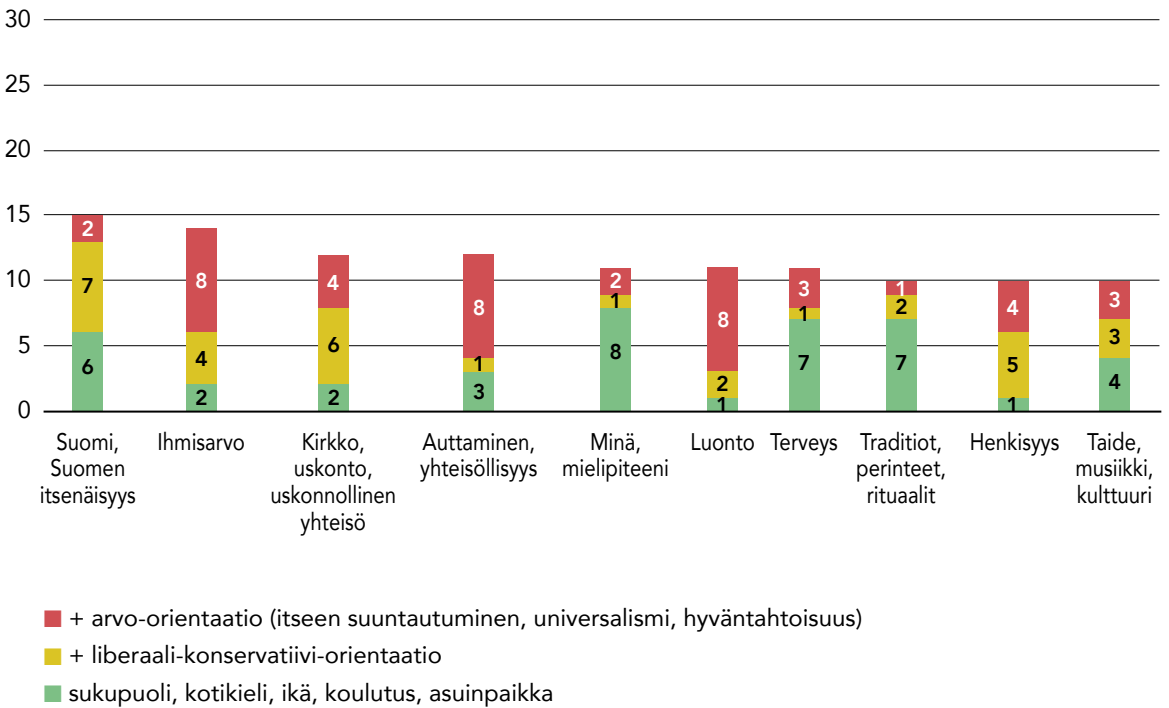
Tätä mitataan lineaarisessa regressioanalyysissä (ks. **liitetaulukko 2**) muodostetuilla malleilla ja niiden selitysasteilla. **Kuvio 8** havainnollistaa, kuinka paljon pelkät sosiodemografiset muuttujat (sukupuoli, ikä, kotikieli, asuinpaikka, koulutus) selittävät asennevaihtelusta kullakin ulottuvuudella ja kuinka paljon selitysaste kasvaa, kun selittäviksi tekijöiksi lisätään liberaali–konservatiivi-orientaatio ja arvoulottuvuudet. Kuvioon on otettu vain ne pyhyiden kategoriat, joissa pystytään selittämään noin kymmenesosa jonkin asian pyhäksi kokemisesta.

Kuten kuvioista 8 nähdään, mallien selitysasteet jäävät kauttaaltaan heikoiksi. Kuvion ulkopuolelle jää pyhiksi koettuja asioita, joiden vaihtelusta pystytään selittämään edellä mainituilla muuttujilla vain muutama prosentti. Sukupuoli, ikä, kotikieli, asuinpaikka ja koulutus selittävät alle kymmenesosan siitä, miksi jotkin asiat koetaan tai ei koeta pyhiksi. Eniten ne selittävät oman itsensä ja mielipiteidensä ja terveyden pyhiksi kokemista, mutta selitysasteet jäävät niissäkin varsin vaatimattomiksi.

Liberaali–konservatiivi-orientaation lisääminen malliin nostaa selitysas-tetta vain vähän: sillä ei siis ole paljon taustamuuttujista riippumatonta selitysvoimaa näissä ulottuvuuksissa. Parhaiten liberaali–konservatiivi-orientaatio selittää sitä, koetaanko Suomi ja sen itsenäisyys sekä toisaalta kirkko ja uskonto pyhiksi asioiksi. Sen tilalla selittävänä tekijänä kokeiltiin myös puoluekantaa, mutta selitysasteet jäivät samalle tasolle.

Arvo-orientaatio – eli edellä mainitut kolme rypästä: itseensuuntautuminen, universalismi ja hyväntahtoisuus – selittää myös maksimissaan vain vajaan kymmenesosan pyhyiden kokemisesta. Ihmisarvon ja auttamisen pyhäksi kokeminen selittyy parhaiten arvoilla, mutta tällä on

**Kuvio 8. Kuinka monta prosenttia eri tekijät selittävät jonkin asian pyhäksi kokemista? Selitysaste logistisessa regressioanalyysissä**



**SELITE:** Kuviossa näkyy selitetty varianssi pyhyiden eri kategorioissa. Ensimmäisessä mallissa selittävinä tekijöinä sukupuoli, ikä, kotikieli, asuinpaikka ja koulutus. Toiseen malliin on lisätty selittäväksi tekijäksi liberaali-konservatiivi-sijainti asteikolla 0–10. Kolmanteen malliin on lisätty edellä mainittujen tekijöiden lisäksi selittäviksi muuttujiksi perustavanlaatuiset arvot.

triviaali selitys. Ihmisarvon pyhänä pitäminen linkittyy tasa-arvon tärkeänä pitämiseen, ja auttamisen pyhänä pitäminen linkittyy avuliaisuuden tärkeänä pitämiseen. Tulos ei yllätä, mutta kertoo toki siitä, että ihmiset ovat vastanneet kyselyssä näihin sangen abstrakteihin teemoihin johdonmukaisesti ja samoissa kannoissa pysyen.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että pyhyiden kokeminen on jotain, mitä ei oikein voida selittää ihmisen kuulumisella tiettyyn ryhmään, ihmisen poliittisella kannalla tai hänen perustavanlaatuisilla arvoillaan.

Pyhyys on jotain enemmän ja syvempää kuin vain näkemys tai mielipide tai tapa toimia. Tulos korostaa sitä, että pyhydessä on myös kosolti jotain tavoittamatonta.

Liitetaulukosta 2 ilmenee, kuinka hyvin yksittäiset muuttajat selittävät jonkin asian kokemista pyhäksi. Sukupuoli on hyvin heikko selittävä muuttaja. Ikä selittää näkemyksiä jonkin verran: nuorimpaan ikäryhmään (alle 30-vuotiaat) kuuluminen lisää todennäköisyyttä pitää tiedettä, itseään ja mielipiteitään, taidetta, musiikkia ja kulttuuria sekä auttamista pyhinä. Vanhimpaan ikäryhmään kuuluminen (yli 60-vuotiaat) lisää todennäköisyyttä pitää kotimaata ja terveyttä pyhinä asioina.

Asuinpaikassa korostuu isojen kaupunkien vastakkaisuus taajamiin /kirkonkyltiin ja haja-asutusalueisiin. Isossa kaupungissa asuminen lisää todennäköisyyttä pitää erityisesti tiedettä sekä taidetta ja kulttuuria pyhinä asioina.

Ruotsinkielisessä kodissa asuminen puolestaan lisää todennäköisyyttä pitää auttamista ja yhteisöllisyyttä pyhänä ja kaksikielisessä (ruotsi+suo-mi) kodissa asuminen lisää todennäköisyyttä pitää taidetta, musiikkia ja kulttuuria pyhinä asioina.

Yliopistokoulutuksen saaneet pitävät muita todennäköisemmin tiedettä pyhänä, kun taas matalasti koulutetut pitävät muun muassa kotimaata ja itseään ja mielipiteitään korkeasti koulutettuja todennäköisemmin pyhinä asioina.



# Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen ydinlöytö on, että jokaiselle jokin on pyhää. Suomalaiset pitävät keskimäärin kuutta asiaa itselleen pyhinä. Lisäksi käsitykset eri asioiden pyhyydestä eivät nivoudu toisiinsa. Tulokset heijastelevat yksilöllisyyttä ja autenttisuuden etsintää korostavaa aikaamme. Keskeistä on merkityksen ja suhteiden etsintä, epävarmuus ja arvojen yksityistyminen.<sup>64</sup> Ihmisen on oltava selvillä arvoistaan ja ydinarvostuksistaan sekä pyhästään ja pyhyyksistään.

Toinen tämän tutkimuksen keskeinen ydinlöytö on se, että kaikkein pyhimmiksi koetut asiat ovat yleisinhimillisiä. Pyhyyden vahvin ydin on läheiset ihmiset ja rakkaus, koti ja rauha sekä turvallisuus ja ihmisarvo.

Mielenkiintoista on, että taustamuuttajat eivät selitä sitä, että jokin asia koetaan tai ei koeta pyhäksi. Pyhyys on jotain, mitä ei voi kovin hyvin selittää sillä, mihin yhteiskuntaryhmään ihminen kuuluu, millainen asema hänellä on, tai minkälaisia arvoja hän pitää tärkeinä.

Suomalainen pyhyysydin on vieläpä temaattisesti yhtenäinen ja suhteellisen jaettu: rakkaus, rauha, turvallisuus, ihmisarvo. Näiden ydinteemojen osalta suomalainen pyhyys on yllättävän yhtenäistä. Pyhyyden ydin on Suomessa enemmän yhdistävää kuin erottavaa.

Amerikkalaistutkimuksessa kansalaisten pyhyyskokemuksia on ryhmitelty eettisiin, jumaluskoon liittyviin ja maallisiin.<sup>65</sup> Näistä suomalaisen pyhyyden ydin vaikuttaa kiertyvän eettisiin ja maallisiin elementteihin. Ydinteemat ovat myös hyvin iättömiä ja universaaleja; ihmisenä olemisen eksistentiaalista ydintä. Tässä mielessä suomalainen tämän päivän pyhyys on autenttisuuden etsintää ja yksilöllisyyttä korostavana aikanaikin hyvin iätöntä – ja yhteisöllisyyttä ilmentävää.

Samalla voi kysyä, onko pyhyyden peruskivi – rakkaus, rauha, turvallisuus, ihmisarvo – todella pyhyttä. Eikö se voisi olla ihan vain vastauslista kysymykseen: mikä sinulle on elämässä tärkeää?

Onko pyhyys siis liudentunut: tarkoitetaanko sillä vain jotain hyvin tärkeää? Pyhyyden syvin ydin (rakkaus, läheiset, koti) on hyvin lähellä merkitykselliseksi koetun elämän lähteitä, kuten myös suomalaisten hyvän elämän rakennupalasia. Pyhyys voidaan toki ymmärtääkin tärkeiden kautta; se on

teoreettisestikin ymmärrettynä nimenomaan jonkin asettamista, ylentämistä, rajan yli, rajan tuolle puolen.<sup>66</sup>

Samalla tämän tutkimuksen tulokset kertovat, ettei pyhyys vaikuta tänä päivänä suomalaisille olevan arvojen arvo, vaan jotain vielä erillisempää ja korotetumpaa. Tuloksista piirtyy kokonaisuudessaan kuva, että vaikei yksilöllisten pyhyiden kokemusten sisältö liity kovinkaan vahvasti tuonpuoleiseen, niin pyhyys itsessään on tänäkin päivänä suomalaisille jotain arvostuksia ja arvoja syvempää.<sup>67</sup>

Identiteetit muodostuvat aina suhteessa toisiin ihmisiin ja ryhmiin – ja identiteetin eri puolet korostuvat eri elämäntilanteissa ja tapahtumissa.<sup>68</sup> Esimerkiksi vanhemmaksi tulo voi herättää uusia ajatuksia pyhästä ja pyhydestä. Samoin ihminen ei koskaan ole vapaa taustastaan, ryhmistään ja sosiaalisista kategorioistaan.<sup>69</sup>

Uskonnon asema kulttuurissa on heikentynyt, mikä näkyy tuloksissa. Kuitenkin pyhiksi koetut asiat ilmentävät kristillistä perintöä, joka vaikuttaa edelleen. Pyhyidenkin kokemusten taustalla vaikuttaa voimakkaasti se, millaisiin arvoihin ja identiteetteihin ihminen on jo lapsesta samaistunut ja kuinka hänet on kasvatettu. Tämä on tärkeä muistaa tulkittaessa tämän tutkimuksen tuloksia suhteessa kristillisyyteen ja henkisyyteen. Molemmat teemat nousivat pyhyiden kokemuksissa esille verraten vähän – ja toisaalta pyhyiden ydinteemat kuten rakkaus ja ihmisarvo ilmentävät osittain kristillistä perintöä.

Näitä samoja teemoja, oikeudenmukaisuutta ja välittämistä odotetaan tänä päivänä Suomessa myös kirkolta.<sup>70</sup> Ylipäätään uskonto on ajassamme siirtynyt ja siirtymässä yhä enemmän pois opillisuuden korostamisesta, kohti ruohonjuuritason yhteisöjä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja uskonnollista kokemusta.<sup>71</sup>

Länsimaiset ihmiset ovat usein tietämättömiä arvojensa, arvostuksien ja henkisyytensä juurista, koska näemme kaiken yksilöllisen matkan ja omien valintojemme tuotteina. Kulttuuriset mallit ovat mukana, mutta peittyvät individualismin retoriikan alle.<sup>72</sup> Tämänkin tutkimuksen tulokset heijastelevat suomalaisen yhteiskunnan yhteisyyttä korostavaa arvopohjaa ja luterilaisuudenkin perintöä: pohjoismainen hyvinvointimalli, korkea keskinäinen luottamus ja korkea luottamus instituutioihin ovat omiaan korostamaan edellä mainittuja arvoja.

Suomalaisten arvot heijastavat tämänkin tutkimuksen mukaan länsieurooppalaisen kulttuurialueen ja demokraattisten hyvinvointivaltioiden jakamia arvoja. Länsi-Euroopassa korostuvat tasa-arvo ja sopeutumista arvostava harmonia enemmän kuin missään muualla maailmassa – ja

Suomessa juuri tasa-arvo aivan eritoten.<sup>73</sup> Nykyisen yhteiskunnallisen muutospuheen ja vastakkainasettelujen keskellä on merkityksellistä, että vastuuntunto, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo korostuvat arvoissa kirrkaasti ja jaettuina.

Sekä pyhyiden että arvojen ytimen osalta suomalaisten peruspohja on sangen yhtenäinen – arvojen vielä enemmän kuin pyhyiden. Tietty muuttumattomuus, yhtenäisyys, universaalien teemojen pysyvyys on monelle ehkä yllättävääkin.

Luottamus kietoutuu muiden muassa suomalaisten laajaan yhdistys- ja vapaaehtoistoimintaan. Mutta luottamusta ja myös muun muassa tasa-arvon korostuneisuutta selittävät vahvasti myös protestanttinen uskonnollinen tausta ja sen perinne. Vaikka tietoinen uskontoon sitoutuminen on Suomessa vähentynyt, uskontoon liittyvä kulttuuri ja sen arvoperintö vaikuttavat edelleen.<sup>74</sup>

Pyhyys ei ole koskaan neutraalia. Ihmisen pyhä on hänelle aina tunteiden areena. Pyhyys on jotain, mitä haluamme suojella ja säilyttää, ja joka saa meidät reagoimaan räjähtävästi. Jos tunnemme toistemme pyhää paremmin, se voi yhtäältä antaa meille tehokkaampia lyömäaseita, mutta myös auttaa ymmärtämään toista.

Pyhyiden käsitteestä voisi ylipäätään riisua mystiikkaa ja tabuluontoa. Pyhyiden käsite ei ole suomalaisille vieras, ja heillä on siihen runsaasti omakohtaista sanottavaa.

Tänä identiteettipolitiikan, vahvan mediakuvaston ja kuplapuheen keskellä on hyvä kysyä, käytämmekö pyhää toistemme lyömiseen vai kohtaamiseen. Keskustelu pyhästä on tunnerikas perspektiiviharjoite: jokaiselle omakohtaisesti, ihmisille dialogissa sekä yhteisöjen välillä. Pyhyys voi parhaimmillaan toimia siltana ihmisten välillä. Jatkamme tästä seuraavassa kokonaiskuvaa piirtävässä luvussa.

# Kokonaiskuva tutkimuksen neljästä raportista: miten maa makaa?

**T**ämä pyhyttä käsittelevä raportti on Suomen Kulttuurirahaston ja e2:n suomalaisten identiteettejä, arvoja ja asenteita kartoittaneen tutkimuksen neljäs ja viimeinen osa.

Hankkeen ensimmäisessä raportissa tarkasteltiin suomalaisten identiteettejä, toisessa arvoja ja asenteita ja kolmannessa fokuksessa olivat ruotsinkielisten identiteetit ja arvot suhteessa suomenkielisiin. Käsillä oleva neljäs osa syventää kuvaa fokuksittomalla pyhään, eli eräänlaiseen arvojen arvoon.

Millainen kokonaiskuva Suomesta ja suomalaisista piirtyy näiden neljän hieman eri näkökulmista asioita tarkastelevien raporttien kautta?

Ensinnäkin välittyvä kuva on lohdullinen ja myönteinen. Yhteiskunnallisen keskustelun polarisoituminen ja kielenkäytön koveneminen erityisesti sosiaalisessa mediassa ovat indikoineet jakolinjojen syvenemisestä. Identiteettien ja toisaalta perimmäisten arvojen tarkastelu kuitenkin osoittaa, että suomalaiset ovat lähtökohdiltaan sittenkin aika samanlaisia. Minuus rakentuu samanlaisista lähtökohdista: läheisten ihmisten lisäksi työ ja koulutus määrittää lähes kaikkia suomalaisia voimakkaasti.

Lisäksi erilaiset alueelliset identiteetit ovat tärkeitä: juuria ei unohdeta ja nykyisellä asuinseudulla on merkitystä.

Myös perustavanlaatuinen arvopohjamme on hyvin yhtenäinen. Auttavaisuus, vastuuntuntoisuus ja anteeksiantavaisuus ovat tärkeitä arvoja käytännössä kaikille suomalaisille. Yhtä lailla tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ympäristön/luonnon suojeleminen ovat laajasti jaettuina lähtökohdina, ja niitä voidaan pitää erityisesti pohjoismaisina erityispiirteinä. Vain harvat kyseenalaistavat nämä lähtökohdat.

Nämä arvot näkyvät myös käytännössä. Suomalaisten suurimmat huolenaiheet liittyvät eriarvoistumiseen. Näin siitä huolimatta, että Suomi on yksi maailman tasa-arvoisimmista maista, tarkasteltiinpa sitten tuloeroja, koulutuksellista tasa-arvoa, sukupuolten välistä tasa-arvoa tai vaikkapa vä-

hemmistöjen asemaa. Eryitystä huolta kannetaan pienituloisten, vanhusten, pätkätyöntekijöiden ja työttömien asemasta.

Lisäksi suomalaiset ovat ylpeitä maastaan ja kansastaan. Kansallistunne on myönteinen asia, suomalaisten menestyksestä maailmalla iloitaan yhdessä ja luottamus siihen, että asioista pystytään sopimaan yhdessä myös jatkossa, on vahva. Kansalliset ominaispiirteet kuten sisukkuus, ahkeruus ja peräänantamattomuus nähdään yhdistävinä tekijöinä.

Myös yhteinen kieli ja kulttuuri, yhteinen historia, luonto ja maamme pohjoinen sijainti nähdään tekijöinä, jotka ovat hitsanneet ja tulevat jatkosakin hitsaamaan suomalaisia yhteen. Vaikka listaus on vahvasti kulttuuri-sidonnainen ja jopa vahvasti homogeenisyyttä korostava, selkeä enemmistö katsoo, ettei suomalaisuus ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta.

Kuten esimerkit osoittavat, suomalaisuudella on vahva perusta, joka kantaa pitkälle myös vaikeina aikoina. Ensinnäkin suomalaisten on suhteellisen helppo olla samaa mieltä edellä mainituista asioista. Yhteiskunnallinen eetos ja perintö näkyy perustavanlaatuisissa asioissa

Mistä sitten johtuu, että yhtenäisestä perustasta huolimatta aikamme näyttäytyy usein niin riitaisena?

Jakolinjat muodostuvat vahvasti politisoituneista kysymyksistä, kuten työmarkkina-, maahanmuutto-, kieli-, vähemmistö-, moraaliarvo- ja kansainvälistymiskehitystä sekä yhdyskuntarakenteen hajauttamista ja keskittämistä koskevista kysymyksistä.<sup>75</sup> Identiteettitutkimuksemme ovat vahvistaneet tätä kuvaa.

Puheet kuplista, identiteettipolitiikasta ja arvojen yhteentörmäyksestä ovat arkipäivää. Identiteetin peruspalaset ovat samanlaisia, mutta elinpiirit ja sitä myöten ihmisille tärkeät asiat voivat olla tyystin erilaisia eri puolilla samaa kaupunkia ja eri puolilla maata.

Tämä on näkynyt myös mediassa. Olemme fyysisesti niin erillämme toisistamme, että esimerkiksi vegaani lattehipsteri ja kokolihaa syövä takametsien mies saadaan saman pöydän ääreen keskustelemaan vain, jos he ovat median juttuaiheena.

Hyvät käytöstavat unohdetaan, kärjistyksen ja tahallisetkin väärinymmärrykset sävyttävät julkista keskustelua, eikä ole päivää ilman, että joku loukkaantuu syvästi jostain, mitä joku toinen on sanonut.

Keskustelukulttuurin polarisoitumisesta syytetään usein sosiaalista mediaa, joka kiistatta vahvistaa joitain kielteisiä piirteitä keskustelukulttuurissamme, mutta perimmäiset syyt erimielisyyksille ovat kuitenkin syvemmillä. Näistä juurisyistä tutkimushankkeemme antaa runsaasti uutta tietoa.

Tässä tutkimuksessa raportoidut tulokset antavat mielenkiintoista lisävalaistusta suomalaisten pyhinä kokemista asioista. Pyhyiden kokemukset eivät jakaneet suomalaisia kovinkaan vahvasti perinteisillä demografisilla taustamuuttujilla mitattuna eli esimerkiksi ikä, sukupuoli tai asuinpaikka selittivät asiaa vain vähän.

Sijoittuminen niin sanotulle arvoliberaali–arvokonservatiivi-ulottuvuudelle toi sen sijaan ihmisten välille suurempia eroja. Arvoliberaalien ja arvokonservatiivien pyhinä pitämät asiat eroavat toisistaan.

Tämä havainto voi selittää keskustelukulttuurimme ristiriitoja yllättävänkin paljon. Oletusarvoisesti jonkin asian pyhäksi kokeminen tarkoittaa paitsi asian kokemista erittäin tärkeäksi, myös asian loukkaamattomuutta. Kun tarkastellaan pyhäksi koettujen asioiden listaa, ollaan oikeastaan kaiken inhimillisen toiminnan äärellä.

Se, miten pyhyiden kokemukset manifestoituvat yhteiskunnallisiksi mielipiteiksi tai toiminnaksi, on osin sattumanvaraista, mutta asioilla on kuitenkin yhteys.

Esimerkiksi luontoa pyhinä pitävät pyrkivät hieman keskimääräistä useammin noudattamaan ympäristöarvoja myös omassa elämässään kuin ne, joille luonto ei ole pyhä. Luonnon kokeminen pyhäksi on kuitenkin jotain syvällisempää kuin asiaan liittyvä poliittinen mielipide tai toimintatapa.

Mitä tämä tarkoittaa poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun kannalta?

Kun julkisuudessa esitetään tutkimusta tai tieteentekijöitä vähätteleviä lausuntoja, suurelle osalle kansasta asia on hyvin yhdentekevä. Niille suomalaisille, joille tiede on suorastaan pyhää, asia on mitä henkilökohtaisin.

Kun julkisuudessa moititaan kirkkoa ja sen edustajia arvoiltaan ummehtuneiksi ja taantumuksellisiksi, monelle ei-uskovaiselle asia on samantekevä. Uskontoa ja kirkkoa pyhinä pitäville ihmisille kyse on lähes henkilökohtaisesta hyökkäyksestä.

Olennaista on se, että jokaisella meistä on pyhiä asioita, joiden kyseenalaistamisessa ollaan tekemisissä syvimpien arvojemme kanssa. Osittain keskustelukulttuuriin liittyvistä yhteentörmäyksissä voi olla kyse kyvyttömyydestä tunnistaa kanssakeskustelijoiden pyhinä pitämiä asioita. Puuttuko verbaalisesti hanakoilta kansalaisilta siis ymmärrystä, välittämistä vai kunnioitusta, vai kaikkia?

Kriittiseen keskusteluun kuuluu toki se, että asioista puhutaan suoraan ja kiertelemättä. Myös mielipide-erot kuuluvat asiaan. Ajoittain voisi kuitenkin olla hyvä pitää mielessä, että ihmisillä on erilaisia herkkyystekijöitä.

Asia, jota kiivaasti vastustan, voi olla toiselle pyhää. Minun pyhäksi kokemani asia voi toiselle olla yhdentekevä.

Osa keskustelijoista saa jyrkistä vastakkainasetteluista lisää virtaa, mutta enemmistölle vaikutus voi olla päinvastainen. Aikaisempi e2:n tutkimus osoitti, että suomalaiset ovat hyvin väsyneitä kärjistämiseen ja henkilökohtaisuuksiin menemiseen ja moni pysyttelee tietoisesti yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolella. Keskustelemaan jäävät mielipiteiltään vankkumattomimmat.<sup>76</sup>

Toisaalta yksi tämän tutkimushankkeen päähavainnoista on se, että pohjimmiltamme olemme identiteeteiltämme ja arvoiltamme varsin samantlaisia. Suuri enemmistö suomalaisista rakentaa identiteettiään samoista lähtökohdista ja jakaa yhtenäisen arvopohjan.

Vaikka yhteiskunnallisessa keskustelussa on hämmentävän paljon pahansuopaisuutta, tahallista väärinymmärtämistä, toisen tölvimistä ja asioiden mittasuhteiden paisuttelua, perustuvanlaatusista asioista olemme lopulta varsin samanmielisiä.

Kenties julkinen keskustelu sujuisi paremmin, mikäli maltaisimme aika ajoin pysähtyä aidosti kuuntelemaan vastapuolta ja yrittäisimme ymmärtää heidän herkkyystekijöitään, heidän arvojaan, heidän pyhäänsä.

## LOPPUVIIITEET

- 1 Pitkänen & Westinen 2018a, 2018b, 2018c.
- 2 Pitkänen & Westinen 2018a.
- 3 Waterman 2010. Identiteetin tutkimisesta, ks. Saastamoinen 2006.
- 4 Puohiniemi 2002a; Puohiniemi 2000b; Schwartz Bilsky 1990; Schwartz 1992; Schwartz 1996; Schwartz 2006.
- 5 Blasi 1993.
- 6 Hitlin 2007.
- 7 Saarikivi 2017.
- 8 Durkheim 1912; Anttonen 2000, 277-281; Anttonen 2010, 122-125; Sosis 2011.
- 9 Pargament & Mahoney 2005. Lähestymistapa muistuttaa klassista sosiologista Durkheimin (ks. esim. 1995) otetta siitä, että pyhä voi olla mitä vain, jos se on yhteisölle pyhää. Uskontopsykologiassa fokus on kuitenkin yksilöissä, ei yhteisöissä.
- 10 Esim. Doehring et al. 2009.
- 11 Mahoney, Pargament, Hernandez 2013; Walker et al. 2008.
- 12 Todd et al. 2014.
- 13 Pargament et al. 2017, 732.
- 14 Esim. Giddens 2001.
- 15 Esim. Taylor 1991.
- 16 Rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien määrä on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun. Vuonna 2000 itsenäisiä rekisteröityjä yhdyskuntia oli 49 ja vuoden 2015 lopussa määrä oli 110. Silti Evankelisluterilaisen kirkon asema on yhä keskeinen: noin 3,9 miljoonaa suomalaista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon vuonna 2018 (71 % suomalaisista). Vielä tasan vuosikymmen sitten luku oli 82% ja vuonna 1980 yli 90%. Uskontokuntiin kuulumattomia on suomalaisista tänään jo noin neljännes. Identiteetin suhteen suomalaisista joka neljäs ilmoittaa tänä päivänä olevansa "uskonnoton ihminen" ja ateisteiksi itsensä identifioi joka kuudes. (Ketola et al. 2016; Kirkon tilastot 2018).
- 17 Tuoreita esim. Lynch 2017; Demerath 2000; Knot 2005. Tutkimusta koostavia tuoreita, ks. Stausberg 2017; Engler & Gardiner 2017; Evans 2003; Pargament et al. 2017.
- 18 Koostava, ks. Pargament et al. 2017
- 19 Ranta & Grönlund & Pessi 2017.
- 20 Puohiniemi 2002a; 200b; Schwartz & Bilsky 1990; Schwartz 1992; Schwartz 1996; Schwartz 2011.
- 21 Schwartz & Bilsky 1990.



- 22 Pitkänen & Westinen 2018a.
- 23 Yeung 2008; Pessi 2013
- 24 Samoin tulokset ovat linjassa eri puolilla maailmaa tehtyihin tutkimuksiin siitä, mitkä ovat ihmisille syvimpiä merkityksellisyyden kokemuksen lähteitä. Inhimillinen, merkityksellinen elämä koostuu paitsi itsensä toteuttamisesta niin etenkin yhteydestä toisiin ja mahdollisuudesta edistää toisten hyvää elämää. Martela et al. 2017; Martela 2017; Martela & Pessi 2017.
- 25 Ranta & Grönlund & Pessi 2017.
- 26 Puohiniemi 2002a; 200b.
- 27 Ketola 2011; Ketola 2016.
- 28 Ketola 2016.
- 29 Ranta & Grönlund & Pessi 2017.
- 30 Ketola 2011; Salminen 2016a.
- 31 Ketola 2011; Salminen 2016a.
- 32 Ketola 2011; Salminen 2016a.
- 33 Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että yli puolet suomalaisista pitää kristillisiä uskomuksia epätodennäköisinä tai ei usko niihin lainkaan, Jeesuksen elämänohjeiden ajaton pätevyys saa kannatusta. Kaksi kolmesta katsoo, että ”Jeesuksen opetukset ja elämänohjeet soveltuvat oman aikamme elämänohjeiksi”.
- 34 Grönlund & Pessi 2017; Pessi 2013.
- 35 Salminen 2016b. Suomalaiset ylipäätään toivovat ylipäätään kirkolta voimakkaampaa ja suurempaa puhetta perheiden ja heikompiosaiten puolesta ja arvoista laajemminkin. Suomalaisten toiveet kirkolle eivät ole tässä suhteessa merkittävästi viime vuosina muuttuneet. Hytönen & Sorsa 2016.
- 36 Sorsa 2016.
- 37 Ranta & Grönlund & Pessi 2017.
- 38 Grönlund 2017; Yeung 2002.
- 39 Pessi 2009.
- 40 Pessi & Saari 2008.
- 41 Ranta & Pessi & Grönlund 2016.
- 42 Esim. Grönlund 2017; Grönlund 2013.
- 43 Pitkänen & Westinen 2018c.
- 44 Hyyppä 2001; Hyyppä & Mäki 2001.
- 45 Sohlberg & Ketola 2015.

- 46 Ketola 2016.
- 47 Seurakuntavaalit 2018.
- 48 Pessi 2011
- 49 Salminen 2016b. Auttamisen ja uskonnollisuuden kytkökseen liittyy sekin, että Suomessa ylipäätään kirkkokristityt – aktiivisimmat kirkon jäsenet – suhtautuvat muita myönteisemmin maahanmuuttoon. Muissa Euroopan maissa nimenomaan kirkkokristityt ovat muita hanakampia vaatimaan maahanmuuton vähentämistä. Tämä on sikäläkin kiinnostava tulos, että suomalaiset kuuluvat ylipäätään jyrkimpiin eurooppalaisiin kansoihin, mitä tulee suhtautumisessa islamiin. (Pew Research Center 2018)
- 50 Pitkänen & Westinen 2018a, 2018b
- 51 Vastaaajien liberaali–konservatiivi-orientaatiota kuvaamaan on käytetty seuraavaa luokittelua: erittäin arvoliberaali (0–1), arvoliberaali (2–4), ei arvoliberaali eikä -konservatiivi (5), arvokonservatiivi (6–8), erittäin arvokonservatiivi (9–10).
- 52 Westinen ym. 2016; Pitkänen & Westinen 2018b.
- 53 Inglehart & Welzel 2005.
- 54 ks. esim. Paloheimo 2005; Grönlund & Westinen 2012; Westinen 2015
- 55 ks. Pitkänen & Westinen 2018a, 2018b
- 56 Pitkänen & Westinen 2018a.
- 57 Westinen, Tiihonen & Kestilä-Kekkonen 2016; Pitkänen & Westinen 2018a, 2018b
- 58 Schwartz & Bilsky 1990; Schwartz 1996; Schwartz 2006.
- 59 Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1990).
- 60 Helkama 2015; Puohiniemi 2002a; 200b.
- 61 Grönlund (tulossa); Helkama 2015.
- 62 Longest et al. 2013; Schwartz 2011.
- 63 mt.
- 64 Willaimen 2006.
- 65 Ammerman 2013.
- 66 Martela et al. 2017; Martela 2017; Martela & Pessi 2017.
- 67 Samalla tällä tutkimuksella on annettavaa arvojen ja uskonnon tutkimukselle myös teoreettismetodologisesti. Pyhyden näkemysten ja kokemusten tarkastelu on sydämeenkäyvien, tunteita herättävien elementtien tutkimista. Kuten Parmantkin kollegoineen huomauttaa, pyhyiden valottaminen voi terävöittää niin uskonnon, henkisyyden kuin arvojenkin sekä tutkimusta ja määritelmiä. Yksi nouseva teema yhteiskuntatieteissä on ei-uskonnollisuuden (non-religion) tutkimus. Ei-hengellisesti vaan ihmisten omista kokemuksista käsin määrittyvä pyhä on tä-

hän keskusteluun tärkeä teema, sekä syventämään ymmärrystä uskonnollisista kategorioista kuin myös kysymään uskonnollisuuden juuria ja elementtejä siellä, missä niitä helposti ei nähdä. Pyhyys on aina liukumia enemmän ja vähemmän hengellisten teemojen välillä. Voi esimerkiksi pohtia, jos rakkaus on minulle pyhää, onko se minun hengellisyyttäni?

- 68 Swann 2005.
- 69 Tästä klassikko on Tajfel & Turner 1986. Myös Ashmore et al. 2004; De Fina 2007.
- 70 Grönlund & Pessi 2017.
- 71 Cox 2009.
- 72 Ammerman 2013, 272.
- 73 Longest et al. 2013; Schwartz 2011.
- 74 Grönlund, H. tulossa; Helkama 2015.
- 75 Paloheimo 2008; Westinen 2015.
- 76 Pitkänen & Westinen 2016.

## LÄHTEET

- Ammerman, Nancy T. (2005), *Pillars of Faith: American Congregations and their Partners*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Anttonen, Veikko (2000), "Sacred", teoksessa Braun, Willi & McCutcheon, Russell T. (toim.) *Guide to the Study of Religion*, 271–282. London and New York: Cassell.
- Anttonen, Veikko (2010), *Uskontotieteen maastot ja kartat*. Helsinki: SKS.
- Ashmore, Richard D., Deaux, Kay, & McLaughlin-Volpe, Tracy (2004), An organizing framework for collective identity: Articulation and significance of multidimensionality. *Psychological Bulletin*, 130, 80–114.
- Blasi, Augusto (1993), "The development of identity: Some implications for moral functioning", teoksessa Noam, G. G. & Wren, T. E. (toim.) *The moral self*. Cambridge, MA: MIT Press, 99–122.
- Cox, Harvey (2009), *The Future of Faith*. New York: Harper Collins Publishers.
- De Fina, Anna (2007), Code-switching and the construction of ethnic identity in a community of practice. *Language in Society* 36, 371–392.
- Demerath, N. J. (2000), The Varieties of Sacred Experience. *Journal for the Scientific Study of Religion* 39:1, 1–11.
- Doehring, Carrie A. & Clarke, Ann & Pargament, Kenneth & Hayes, Alice & Hammer, Dean & Nickolas, Marcos & Hughes, Patricia (2009), *Perceiving Sacredness in Life: Correlates and Predictors*. Archive for the Psychology of Religion 31:1, 55–73.
- Durkheim, Emile (1995/1912), *The Elementary Forms of Religious Life*. Käännös Joseph Ward. New York: Free Press.
- Engler, Steven & Gardiner, Mark O. (2017), *Semantics and the Sacred*. *Religion* 47:4, 616–640.
- Evans, Matthew T. (2003), The Sacred: Differentiating, Clarifying and Extending Concepts. *Review of Religious Research* 45 (1), 32–47.
- Grönlund, Henrietta (tulossa), "Between Lutheran legacy and economy as religion: the contested roles of philanthropy in Finland today", teoksessa Sinnemäki, K. & Portman, A. & Tilli, J. & Nelson, T. (toim.) *On the Legacy of Protestant Lutheranism in Finland: Societal Perspectives*. Studia Fennica Historica. Helsinki: Finnish Literature Society.

Grönlund, Henrietta (2017), "Nuoret vapaaehtoisina kirkossa ja yhteiskunnassa", teoksessa Kokkonen, J (toim.), *Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja hengellisyys isostoiminnassa*. Helsinki: Diakoniammattikorkeakoulu, 107–124.

Grönlund, Henrietta (2013), Arvot nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnassa, *Aikuiskasvatus*, 1, 28–37.

Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta (2017), "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uusi julkinen rooli? Kansalaisten odotukset kirkon hyvinvointityölle". *Teologinen Aikakauskirja 2/2017*, 116–133.

Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012), "Puoluevalinta, teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*, 156–188. Helsinki: oikeusministeriö.

Helkama, Klaus (2015), *Suomalaisten arvot: Mikä meille on oikeasti tärkeää?* Helsinki: SKS.

Hitlin, Steven (2007). "Doing good, feeling good: Values and the self's moral center". *The Journal of Positive Psychology 2:4*, 249–259.

Hytönen Maarit & Sorsa Leena (2016), "Kirkko julkisena keskustelijana", teoksessa Ketola, Kimmo Ketola, Hytonen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: KTK, 222–249.

Hyyppä Markku T. & Mäki, J. (2009), Individual-level relationships between social capital and self-rated health in a bilingual community. *Preventive Medicine 2001 32*, 148–155.

Hyyppä Markku T. (2001), *Why do Swedish-speaking Finns have longer active life? An area for social capital research*. Health Promote International, 2001 16, 55–64.

Inglehart, Ronald & Welzel, Christian (2005), *Modernization, Cultural Change, and Democracy – The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ketola, Kimmo (2016), "Luterilainen usko nykyajan Suomessa", teoksessa Kimmo Ketola, Maarit Hytonen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa. *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: KTK, 47–87.

Ketola, Kimmo & Niemela, Kati & Palmu, Harri & Salomaki Hanna (2011), *Uskonto suomalaisten elämässä: uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9/2011. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, 7–24.

*Kirkon tilastot*. 2018. [www.kirkontilastot.fi](http://www.kirkontilastot.fi) (Haettu 15.11.2018).

Knott, Kim (2013), "The Secular Sacred: In between or Both/And?", teoksessa Day, Abby, Vincett, Giselle & Cotter, Christopher R. (toim.) *Social Identities between the Sacred and the Secular*. Farnham: Ashgate, 145–160.

Longest, Kyle. C. & Hitlin, Steven & Vaisey, Stephen. (2013), Position and Disposition: The Contextual Development of Human Values. *Social Forces*, 91:4, 1499–1528.

Lynch, Gordon (2012), *The Sacred in the Modern World: A Cultural Sociological Approach*. Oxford: Oxford University Press.

Mahoney, Annette & Pargament, Kenneth I. & Krystal. M. Hernandez (2013), "Heaven on Earth: Beneficial Effects of Sanctification for Individual and Interpersonal Well-being", teoksessa David, S.A., Boniwell I. & Ayers, A.C. (toim.) *Oxford Book of Happiness*. Oxford: Oxford University Press, 397–410.

Martela, Frank (2017), Meaningfulness as contribution. *The Southern Journal of Philosophy*, 55(2), 232–256.

Martela, Frank et al. (2017) Meaningfulness as satisfaction of autonomy, competence, relatedness, and beneficence: Comparing the four satisfactions and positive affect as predictors of meaning in life. *Journal of Happiness Studies*, online.

Martela, Frank. & Pessi, Anne Birgitta (2018), Significant work is about self-realization and broader purpose: defining the key dimensions of meaningful work. *Frontiers in Psychology* 9:363. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00363

Paloheimo, Heikki (2005), "Puoluevalinnan tilannetekijät", teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 202–228.

Paloheimo, Heikki (2008), "Ideologiat ja ristiriitaisuudet", teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.

Pargament, Kenneth I. & Doug Oman, Julie Pomerleau & Annette Mahoney (2017), *Some contributions of a psychological approach to the study of the sacred*. *Religion*. 47:4, 718–744.

Pargament, Kenneth I. & Mahoney Anne (2005), Sacred Matters: Sanctification as a Vital Topic for the Psychology of Religion. *The International Journal for the Psychology of Religion* 15, 179–199.

Pessi, Anne Birgitta (2013), Privatized religiosity revisited: Building an authenticity model of individual–church relations. *Social Compass* 60:1, 3–21.

Pessi, Anne Birgitta (2009). ”Suomalaisten suhtautuminen kerjäläisiin ja apuun heille. Kerjääminen eilen ja tänään. Historiallisia, oikeudellisia ja sosiaalipoliittisia näkökulmia kerjäämiseen”, teoksessa Virpi Mäkinen & Anne Birgitta Pessi (toim.), *Kerjääminen eilen ja tänään – historiallisia, oikeudellisia ja sosiaalipoliittisia näkökulmia kerjäämiseen*. Tampere: Vastapaino, 237–266.

Pessi, Anne Birgitta (2011), Religiosity and Altruism: Exploring the link and its relation to happiness. *Journal of Contemporary Religion* 26:1, 1–18.

Pessi, Anne Birgitta & Grönlund, Henrietta (2017), ”Julkinen ja yksityinen: uskonnon monipaikkaisuus”, teoksessa Ketola Kimmo, Martikainen, Tuomas ja Taira, Teemu (toim.), *Uskontososiologia*. Helsinki: Eetos.

Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (2008), *Hyvä tahto – auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa*. Helsinki: STKL.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018a), *Sittenkin samanlaisia. Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*. SKR & e2.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018b), *Samat huolet, eri näkökulmat. Tutkimus suomalaisten asenteista ja identiteeteistä*. SKR & e2.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018c), *Identiteettejä kahdella kielellä. Tutkimus ruotsin- ja suomenkielisistä*, SKR & e2.

Puohiniemi, Martti (2002a), *Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan*. Espoo: Limor kustannus.

Puohiniemi, Martti (2002b), *Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika*. Espoo: Limor kustannus.

Ranta, Mette & Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta (2017) Young Adults’ Conceptions of the Sacred in Finland Today. *Young* 25:1, 1–21.

Saarikivi, Janne (2017) Pyhän käsitteestä ja alkuperästä. *Elore*, 24:1, 1–11.

Salminen, Veli-Matti (2016a) "Kirkko ja suomalainen musiikki- ja kulttuurielämä", teoksessa Ketola, Kimmo Ketola, Hytonen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: KTK, 88–109.

Salminen, Veli-Matti (2016b) "Kirkon auttamistyö yhteiskunnallisena osallistumisena", teoksessa Ketola, Kimmo Ketola, Hytonen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: KTK, 146–170.

Schwartz, Shalom H. (1992). "Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries", teoksessa M. P. Zanna (toim.). *Advances in experimental social psychology*, 1–65.

Schwartz, Shalom H. (1996), "Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems", teoksessa C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (toim.) *The psychology of values: The Ontario Symposium*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1–24.

Schwartz, Shalom H. (2006), "Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations", teoksessa Jowell, R., Roberts, C., Fitzgerald, R. & Eva, G. (toim.) *Measuring attitudes cross-nationally – lessons from the European Social Survey*. London: Sage, 169–203.

Schwartz, Shalom H. (2011) *Kulttuuriset arvo-orientaatiot. Kansallisten erojen luonne ja seuraukset*. Suom. Martti Puohiniemi. Espoo: Limor kustannus

Schwartz, Shalom. H., & Bilsky, Wolfgang (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: Extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58:5, 878–891.

Saastamoinen, Mikko (2006), "Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina", teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.), *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen nakokulma*. Tampere University Press.

Sohlberg, Jussi & Ketola, Kimmo (2015), "Uskonnolliset yhteisöt Suomessa", teoksessa *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Tampere: KTK, 15–46.



Sorsa, Leena (2016) "Kirkon rooli yhteiskunnassa", teoksessa Ketola, Kimmo, Hytonen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: KTK. 172–221.

Sosis, Richard (2011) Why Sacred Lands Are Not Indivisible: The Cognitive Foundations of Sacralising Land. *Journal of Terrorism Research*, 2:1, 17–44.

Stausberg, Michael (2017), The sacred and the holy – from around 1917 to today. *Religion*. 47:4, 549–556.

Swann, William B. (2005), The self and identity negotiation. *Interaction Studies*, 6, 69–83.

Tajfel, Henry., & Turner, John C. (1986), "The social identity theory of intergroup behavior", teoksessa S. Worchel & W. G. Austin (toim.), *The psychology of intergroup behavior*, Chicago: Nelson Hall, 7–24.

Taylor, Charles (1991), *The Ethics of Authenticity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Todd, Nathan & Houston, Jaclyn & Odahl-Ruan, Charlynn (2014), *Preliminary Validation of the Sanctification of Social Justice Scale*. *Psychology of Religion and Spirituality* 6:3, 245–256.

Walker Alan G., Megan N. Jones, Karl L. Wuensch, Shahnaz Aziz & John G. Cope (2008), Sanctifying Work: Effects on Satisfaction, Commitment, and Intent to Leave. *International Journal for the Psychology of Religion* 18:2, 132–145.

Waterman, Alan S. (1999). Identity, the identity statuses, and identity status development: A contemporary statement. *Developmental Review* 19, 591–621.

Westinen, Jussi (2015), *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Westinen, Jussi, Kestilä-Kekkonen, Elina & Tiihonen, Aino (2016), "Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla". Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen periytyminen – eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 271–298.

Willaime, Jean-Paul (2006), "Religion in Ultramodernity", teoksessa James A. Beckford & John Wallis (toim.), *Theorizing Religion: Classical and Contemporary Debates*, 77–89. Aldershot: Ashgate.

Yeung, Anne Birgitta (2002), *Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa*. Helsinki: YTY ry.

Yeung, Anne Birgitta (2008), What Constitutes Experiences of Happiness and the Good Life: Building a Novel model on the Everyday Experiences. COLLEGIUM: *Studies Across Disciplines in the Humanities and Social Sciences*, 59–78.

### Liitetaulukko 1. Eksploratiivinen faktorianalyysi Schwartzin arvoista

ARVO	FAKTORI		
	1	2	3
Menestys	0.83		
Kunnianhimo	0.71		
Valta	0.70		
Varakkuus	0.67		
Pätevyys	0.60		
Hyvä maine tai kuva muiden silmissä	0.58		
Tasa-arvo		0.84	
Sosiaalinen oikeudenmukaisuus		0.80	
Ympäristön/luonnon suojeleminen		0.65	
Avuliaisuus			0.79
Anteeksiantavaisuus			0.77
Vastuuntunto			0.74

**SELITE:** Muuttujat ja niiden lataukset faktoreille on esitetty taulukon riveillä. Faktoriantalyysin pohjalta muodostettiin faktorimuuttujat, niistä muuttujista, jotka latautuivat voimakkaimmin kullekin faktorille. Reliabiliteettiä tarkastettiin testaamalla muuttujien muodostama Cronbachin alfa, joka lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja väittämien lukumäärän perusteella. Mitä suurempi alfan arvo on (mitä lähempänä yhtä), sitä yhtenäisemmäksi mittari voidaan tulkita. Cronbachin alfat olivat 0.77 (1. faktori), 0.72 (2. faktori) ja 0.71 (3. faktori).

**Liitetaulukko 2: Logistinen regressioanalyysi. Sosiodemografisten tekijöiden, liberaali-konservatiivi-orientaation ja perustavanlaatuisen vaikutus pyhyden kokemiseen.**

VERTAILUKATEGORIA	KOTIMAA, SUOMI, SUOMEN ITSENÄISYYS	IHMISARVO	KIRKKO, USKONTO, USKONNOLLINEN YHTEISÖ	AUTTAMINEN, YHTEISÖLLISYYS	TERVEYS	TIEDE, UUSI TIETO	MINÄ, MIELIPITEENI	TAIDE, MUSIIKKI, KULTTUURI
<b>Sukupuoli (vertailukategoria nainen)</b> Mies	-0.02 (0.06)	-0.12* (0.06)	0.02 (0.08)	0.06 (0.06)	0.15** (0.06)	0.22** (0.07)	0.19* (0.06)	0.17* (0.07)
<b>Ikäluokka (alle 30-vuotiaat)</b> 31–45-vuotiaat	0.04 (0.09)	-0.14 (0.09)	-0.03 (0.13)	-0.45*** (0.09)	-0.19* (0.09)	-0.45*** (0.10)	-0.52*** (0.09)	-0.62*** (0.10)
46–59-vuotiaat	0.34*** (0.09)	0.11 (0.09)	-0.06 (0.12)	-0.58*** (0.09)	0.16 (0.09)	-0.56*** (0.10)	-0.78*** (0.09)	-0.53*** (0.10)
yli 60-vuotiaat	0.58*** (0.08)	0.25** (0.08)	0.26* (0.12)	-0.22* (0.09)	0.59*** (0.09)	-0.53*** (0.10)	-1.45*** (0.09)	-0.19* (0.09)
<b>Kotona käytettävä kieli (suomi)</b> ruotsi	-0.05 (0.17)	0.28 (0.17)	0.20 (0.22)	0.86*** (0.17)	0.63*** (0.17)	0.51** (0.19)	0.46* (0.17)	0.34 (0.20)
ruotsi ja suomi	-0.01 (0.13)	0.13 (0.13)	-0.01 (0.17)	0.18 (0.13)	0.33** (0.13)	0.42** (0.15)	0.27 (0.13)	0.51*** (0.14)
suomi ja muu kieli	-0.02 (0.12)	0.13 (0.12)	-0.27 (0.19)	0.47*** (0.12)	-0.03 (0.12)	0.27 (0.14)	0.31* (0.12)	0.36** (0.13)
<b>Asuinpaikka (yli 100 000 as. kaupunki)</b> Pieni tai keskiuuri kaupunki	0.29*** (0.07)	-0.12 (0.07)	0.16 (0.07)	0.00 (0.07)	0.07 (0.07)	-0.16 (0.08)	-0.05 (0.07)	-0.18 (0.08)
Taajama tai kirkonkyliä	0.09 (0.09)	-0.14 (0.09)	0.30* (0.09)	-0.20* (0.10)	-0.13 (0.10)	-0.37** (0.12)	-0.28* (0.10)	-0.48*** (0.12)
Maaseudun haja-asutusalue	0.09 (0.09)	-0.26** (0.09)	0.25* (0.09)	-0.14 (0.10)	-0.25** (0.10)	-0.70*** (0.14)	-0.39** (0.10)	-0.67*** (0.13)



## LIITE 1. KYSELYTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### Internet-paneeli

Internet-paneelitutkimuksen tiedonkeruu toteutetaan siten, että ensin paneelista poimitaan käytettävissä olevien taustatietojen perusteella tutkimukseen sopiva kohderyhmä, minkä jälkeen valitulle kohderyhmälle lähetetään tutkimuskutsut sähköpostitse. Tutkimukseen suostuvat osallistuvat tutkimukseen Internetin välityksellä, käyttäjätunnuksin ja salasanoin suojatussa CAWI-ympäristössä (Computer Aided Web Interview). Tutkimusvastaukset tallentuvat suoraan Taloustutkimuksen palvelimelle, josta ne ovat edelleen analysoitavissa.

Taloustutkimuksen Internet-paneeli on perustettu vuonna 1997. Se on pisimpään Suomessa toiminut valtakunnallinen Internet-paneeli. Kyseessä on paneeli, johon tutkijat valitsevat vastaajat samalla tavoin kiintiöpöiminnällä kuin esimerkiksi valtakunnallisissa puhelin- ja käyntihaastattelututkimuksissa.

Tutkimuksen kohdejoukkona on Suomen 15–79-vuotias väestö. Otos on muodostettu Taloustutkimuksen Internet-paneelin jäsenten keskuudesta siten, että se vastaa Suomen aikuisväestöä iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Internet-paneelin rekrytointi tapahtuu kokonaisuudessaan Taloustutkimuksen valtakunnallisesti edustavien tutkimusten yhteydessä tai erillisen väestörekisterikeskuksen satunnaisotokseen perustuvan rekrytointiprosessin kautta, mikä takaa tutkimusten edustavuuden, luotettavuuden ja korkean vastausprosentin. Internet-paneelissa on tällä hetkellä yli 50 000 jäsentä.

Tutkimuksen virhemarginaali on noin  $\pm 1$  prosenttiyksikkö 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantasattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

*Lähde: Taloustutkimus Oy*

## Käyntihaastattelut

Otannan perusteena on lähtöosoitejärjestelmä eli vastaajat etsitään ovelta ovelle -periaatteella. Yhdestä lähtöosoitteesta edeten tehdään viisi haastattelua. Lähtöosoitteen valinta perustuu satunnaisuuteen ko. aluekiintiön sisällä, eli kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi otokseen.

Tutkimus on tehty henkilökohtaisina haastatteluina, jossa kohderyhmänä on Suomen 18–79-vuotias väestö Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tiedonkeruu tapahtuu kannettavilla tietokoneilla pääsääntöisesti vastaajien kodeissa. Haastatteluista osa tehtiin halleissa (kauppakeskuksissa) pääkaupunkiseudulla.

Otos muodostettiin kiintiöpöiminnällä, jossa kiintiöinä olivat kohderyhmän valtakunnallinen ikä-, sukupuoli-, aluejakauma. Otos on painotettu kohderyhmää vastaavaksi. Painotetut N-luvut vastaavat Suomen 18–79-vuotiaista väestöstä tuhansina (SVT 31.12.2017).

Haastattelut tehtiin 5.10.2017–11.1.2018. Tätä tutkimusta varten haastattelijoille annettiin kirjalliset työohjeet. Haastattelijoiden työtä valvottiin haastattelijakohtaisilla taulukoinneilla sekä vastaajille puhelimitse tehdyillä pistokokeilla.

Tutkimuksen virhemarginaali on kokonaistulosten osalta noin  $\pm 3$  prosenttiyksikkö 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantatattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

*Lähde: Taloustutkimus Oy*

## LIITE 2: TUTKIMUKSEN KYSELYLOMAKE

**1. Identiteetillä tarkoitetaan siis yksilön tai ryhmän käsitystä itsestään, ikään kuin omakuvaa. Kuinka tärkeitä koet seuraavien asioiden olevan identiteettisi kannalta?**

- Erittäin tärkeä
- Jokseenkin tärkeä
- Ei kovin tärkeä
- Ei lainkaan tärkeä
- En osaa sanoa

Kunta, jossa vietin suurimman osan lapsuuttani/nuoruuttani

Maakunta, jossa vietin suurimman osan lapsuuttani/nuoruuttani

Kylä, kaupunginosa, taajama tai lähiö, jossa asun nykyisin

Nykyinen asuinkunta tai -kaupunki

Nykyinen asuinmaakunta

Suvun kotiseutu

Vapaa-ajanviettopaikkakunta

"Heimo" (esim. karjalaiset tai hämäläiset)

Suomalaisuus

Pohjoismaalaisuus

Eurooppalaisuus

Maailmankansalaisuus

**2a. Mihin ryhmään koet ensisijaisesti kuuluvasi? (VALITSE YKSI)**

- Varsinaissuomalaiset
- Uusmaalaiset
- Stadilaiset
- Hämäläiset
- Karjalaiset
- Savolaiset
- Eteläpohjalaiset



- Keski- tai pohjoispohjalaiset
- Lappilaiset
- Jokin muu, mikä? (AVOIN)
- En koe kuuluvani mihinkään tällaiseen ryhmään
- En osaa sanoa

**2b. Koetko kuuluvasi edellisen lisäksi johonkin tai joihinkin muihin ryhmiin? Jos koet kuuluvasi vain yhteen ryhmään, valitse vaihtoehto "kuulun vain yhteen ryhmään". (VOIT VALITA YHDEN TAI USEAMMAN)**

- Varsinaissuomalaiset
- Uusmaalaiset
- Stadilaiset
- Hämäläiset
- Karjalaiset
- Savolaiset
- Eteläpohjalaiset
- Keski- tai pohjoispohjalaiset
- Lappilaiset
- Jokin muu, mikä? (AVOIN)
- En koe kuuluvani mihinkään tällaiseen ryhmään
- Kuulun vain yhteen ryhmään
- En osaa sanoa

**3. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat oman identiteettisi kannalta?**

- Erittäin tärkeä
- Jokseenkin tärkeä
- Ei kovin tärkeä
- Ei lainkaan tärkeä
- En osaa sanoa

Lapsuuden/nuoruuden kasvuolosuhteet

Perhe

Suku

Ystävät

Vapaaehtois- ja kansalaistoiminta  
Harrastus (vapaaehtoinen jatkokysymys: mikä?)  
Koulutus  
Työ  
Yhteiskuntaluokka  
Sukupuoli  
Äidinkieli  
Uskonnollisuus  
Sukupolvi  
(esim. suurten ikäluokkien sukupolvi, X-sukupolvi, Y-sukupolvi)  
Vähemmistöön kuuluminen  
(vapaaehtoinen jatkokysymys: mikä vähemmistö?)  
Poliittinen kanta  
Sosiaalinen media  
Ulkonäkö  
Jokin muu, mikä? (AVOIN)

**4. Millaisessa asuinympäristössä vietit pääosan lapsuuttasi/  
nuoruuttasi?**

- Suuren kaupungin keskustassa  
(suuri kaupunki = yli 100 000 asukasta)
- Suuren kaupungin esikaupunkialueella/lähiössä
- Pienen tai keskisuuren kaupungin keskustassa  
(pieni tai keskisuuri kaupunki = alle 100 000 asukasta)
- Pienen tai keskisuuren kaupungin esikaupunkialueella/lähiössä
- Kuntataajamassa tai kirkonkylässä
- Maaseudun haja-asutusalueella
- Jokin muu/ei mikään yllä olevista

**5. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten  
lapsuudenperhettäsi?**

- Työläisperhe
- Alemman keskiluokan perhe

- Keskiluokkainen perhe
- Ylemmän keskiluokan perhe
- Yläluokkainen perhe
- Maanviljelijäperhe
- Yrittäjäperhe
- Jokin muu/ei mikään yllä olevista
- En osaa sanoa

**6. Ketkä ovat mielestäsi Suomessa nykyisin liian heikossa asemassa ja ketkä ovat liian hyvässä asemassa? (asteikolla 1–5, jossa 1=liian heikossa asemassa, 3=keskikohta (ei liian heikossa eikä hyvässä asemassa), 5=liian hyvässä asemassa)**

- Nuoret
- Vanhukset
- Miehet
- Naiset
- Työntekijät/"duunarit"
- Maanviljelijät
- Yrittäjät
- Pienituloiset
- Hyvätuloiset
- Työttömät
- Pätkätyöläiset
- Opiskelijat
- Tutkijat
- Taiteilijat
- Syntyperäiset suomalaiset
- Suomessa pysyvästi asuvat ulkomaalaiset
- Turvapaikanhakijat
- Maaseudulla asuvat
- Suomenruotsalaiset
- Seksuaalivähemmistöt
- Jokin muu ryhmä, mikä? (AVOIN)

**7. Kun vertaat nykyhetkeä menneeseen, mihin kohtaan sijoittaisit itsesi seuraavalla janalla asteikolla 0–10?**

0 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin aikaisempaa huonommin

5 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin samalla tavalla kuin ennenkin

10 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee nykyisin aikaisempaa paremmin

**8. Kun pohdit tulevaa verrattuna nykyhetkeen, mihin kohtaan sijoittaisit itsesi seuraavalla janalla asteikolla 0–10?**

0 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa nykyistä huonommin

5 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa samalla tavalla kuin nykyisinkin

10 = Minunkaltaisillani ihmisillä menee tulevaisuudessa nykyistä paremmin

**9a. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?**

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

Politiikassa saadaan harvoin mitään hyvää aikaan

Viihdyn paremmin kaupunkimaisessa ympäristössä kuin luonnon läheisyydessä

Alkoholin saatavuutta pitää lisätä, vaikka sillä olisi haitallisia kansanterveydellisiä vaikutuksia

Suomalaisuus ei ole kiinni ihmisen etnisestä taustasta

Haluaisin asua entisellä kotiseudullani, mutta elämäntilanteeni ei mahdollista sitä

Naisvaltaisilla aloilla tulisi olla yhtä suuret palkat kuin miesvaltaisilla aloilla palkkaerojen tasaamiseksi

Haen vaihtoehtoja tieteellisesti tutkitulle tiedolle

On ihmisestä itsestään kiinni, miten hän menestyy elämässään

Ympäristöarvot ohjaavat valintojani arjessa

Minulle on tärkeää erottautua muista ihmisistä

Tavoittelen elämäntäni mahdollisimman paljon uusia  
kokemuksia ja elämyksiä

**9b. Entä miten arvioisit näitä väittämiä?**

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

Media liioittelee suomalaisten mielipide-eroja

Kulttuurin tukeminen verovaroin hyödyttää enemmän eliittiä kuin  
tavallisia kansalaisia

Ihmisiä ei pidä arvottaa sen mukaan, tuottavatko he yhteiskunnalle  
enemmän kustannuksia kuin taloudellista hyötyä

Voin tehdä töitä myös alhaisella palkalla, jos työn sisältö on  
inspiroiva ja mielenkiintoinen

Suomalainen koulujärjestelmä on liian tasapäistävä

Ihmisten vapaasta liikkuvuudesta on enemmän hyötyä kuin haittaa

Sodan syttyessä olisin valmis puolustamaan Suomea aseini

Perinteinen media tuottaa mielestäni yksipuolista tietoa

Monet tutkijat ajavat julkisuudessa omia arvolutautuneita  
päämääriään

Minua ahdistaa puhua yhteiskunnallisista asioista sellaisten  
ihmisten kanssa, joiden mielipiteet poikkeavat vahvasti omistani

**9c. Ja vielä muutama väittäjä, joihin pyydämme sinua ottamaan  
kantaa asteikolla...**

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä

Täysin eri mieltä

En osaa sanoa

En ole valmis tinkimään työhöni liittyvistä etuuksista ja lisistä

Ihmiset eivät ota tarpeeksi vastuuta omasta kunnostaan ja terveydestään

Luotan siihen, että suomalaiset kykenevät yhdessä ratkaisemaan maamme ongelmia

Taiteilla on elämässäni suuri merkitys

Vakaa maanpuolustushenki on myönteinen asia

Kansallistunne on enemmän myönteinen kuin kielteinen asia

Julkisen vallan tulisi vauhdittaa kaupungistumista

Luovuus ja innovaatiot kukoistavat erityisesti isoissa kaupungeissa

Lapsuuteni ja nuoruuteni kasvuympäristö antoi minulle hyvät eväät elämään

Tarvitsemme vahvaa johtajuutta, joka voi korjata yhteiskunnalliset ongelmat ilman tarvetta kompromisseille

Suomen urheilumenestys on hieno asia, koska se yhdistää ihmisiä heidän taustastaan riippumatta

Älylaitteiden leviäminen kaikille elämäntilanteille on mielestäni hyvä asia

## 10. Miten luonnehtisit itseäsi henkilönä?

Kuvaa minua täysin

Kuvaa minua jonkin verran

Kuvaa minua vain vähän

Ei kuvaa minua lainkaan

En osaa sanoa

Helposti innostuva

Näyttämisenhaluinen

Kurinalainen

Sydämellinen

Työteliäs

Pidättyväinen

Puhelias  
Suuripiirteinen  
Suorapuheinen  
Vaatimaton

**11. Miten tärkeitä seuraavat arvot ovat sinulle?**

- Erittäin tärkeä
- Jonkin verran tärkeä
- Ei kovin tärkeä
- Ei lainkaan tärkeä
- En osaa sanoa

Valta  
Varakkuus  
Hyvä maine tai kuva muiden silmissä  
Menestys  
Pätevyys  
Kunnianhimo  
Tasa-arvo  
Sosiaalinen oikeudenmukaisuus  
Ympäristön/luonnon suojeleminen  
Avuliaisuus  
Vastuuntuntoisuus  
Anteeksiantavaisuus

**12. Mikä sinulle on pyhää? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.**

- Terveys
- Rakkaus, läheiset ihmiset
- Auttaminen, yhteisöllisyys
- Luonto
- Kuolema ja siihen liittyvät asiat, kuten hautausmaat ja hautajaiset
- Uusi elämä, lapset
- Ihmisarvo
- Taide, musiikki, kulttuuri

- Tiede, uusi tieto
- Henkisyys, uskonnollisuus henkilökohtaisena kokemuksena
- Kirkko, uskonto, uskonnollinen yhteisö
- Traditiot, perinteet, rituaalit
- Kotimaa, Suomi, Suomen itsenäisyys
- Minä, mielipiteeni
- Rauha, koti, lepo
- Yksilönvapaus
- Turvallisuus
- Ei mikään, epäily
- En osaa sanoa
- Jokin muu, mikä

**13. Kysely lähestyy loppuaan. Kerro lyhyesti omin sanoin, mitkä asiat erityisesti yhdistävät suomalaisia? (AVOIN)**

**14. Entä mitkä asiat erityisesti erottavat suomalaisia? (AVOIN)**



## TAUSTAKYSYMYKSET

### Sukupuoli

1= mies, 2= nainen

### Ikä vuosissa

### Asuinmaakunta

1. Uusimaa
2. Varsinais-Suomi
3. Satakunta
4. Ahvenanmaa
5. Pirkanmaa
6. Kanta-Häme
7. Päijät-Häme
8. Kymenlaakso
9. Etelä-Karjala
10. Etelä-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Pohjois-Savo
13. Keski-Suomi
14. Etelä-Pohjanmaa
15. Pohjanmaa
16. Keski-Pohjanmaa
17. Pohjois-Pohjanmaa
18. Kainuu
19. Lappi

### Asuinympäristö/asuinalueen tyyppi

- 1 = suuren kaupungin keskusta,  
2 = esikaupunkialue/lähiö suuressa kaupungissa  
3 = pienen tai keskisuuren kaupungin keskusta,  
4 = esikaupunkialue/lähiö pienessä tai keskisuuressa kaupungissa,

5 = kuntataajama tai kirkonkylä,

6 = maaseudun haja-asutusalue

**Kuinka monta vuotta olet asunut nykyisessä kotikaupungissasi/nykyisellä asuinpaikkakunnallasi?**

1. 0–2 vuotta
2. 3–10 vuotta
3. 11–19 vuotta
4. vähintään 20 vuotta
5. olen syntynyt nykyisessä kotikaupungissani ja asunut siellä koko ikäni/yli 20 vuotta

**Maakunta, jossa vietti suurimman osan lapsuutta/nuoruutta**

1. Uusimaa
2. Varsinais-Suomi
3. Satakunta
4. Ahvenanmaa
5. Pirkanmaa
6. Kanta-Häme
7. Päijät-Häme
8. Kymenlaakso
9. Etelä-Karjala
10. Etelä-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Pohjois-Savo
13. Keski-Suomi
14. Etelä-Pohjanmaa
15. Pohjanmaa
16. Keski-Pohjanmaa
17. Pohjois-Pohjanmaa
18. Kainuu
19. Lappi
20. ei mikään edellä mainituista

**Ammatti:**

1. yrittäjä
2. johtava asema
3. muu ylempi toimihenkilö, asiantuntija
4. toimihenkilö
5. työntekijä
6. maanviljelijä
7. opiskelija, koululainen
8. eläkeläinen
9. kotiäiti/-isä
10. työtön

**Koulutus:**

1. perus/kansakoulu
2. ammatti-, tekninen-/kauppakoulu
3. ylioppilas/lukio
4. opisto
5. ammattikorkeakoulu
6. yliopisto/korkeakoulu

**Koulutusala**

- 1 = Kasvatusalat (kasvatustieteet, varhaiskasvatuksen opettajien koulutus, luokanopettajien koulutus, aineenopettajien koulutus)
- 2 = Taidealat (audiovisuaaliset tekniikat ja media, muoti, sisustussuunnittelu ja teollinen muotoilu, kuvataiteet, käsityöalat, musiikki ja esittävät taiteet)
- 3 = Humanistiset alat (uskonto ja teologia, historia ja arkeologia, filosofia ja etiikka)
- 4 = Kielet (kielten opiskeluiden tutkinto-ohjelmat, kirjallisuus ja kielitiede)
- 5 = Yhteiskuntatieteet (sosiaali- ja käyttäytymistieteet, kansantaloustiede, valtiotieteet, psykologia, sosiaalitieteet)
- 6 = Viestintä-, kirjasto- ja informaatiotieteet

- 7 = Kauppa ja hallinto (kirjanpito ja verotus, rahoitus-, pankki- ja vakuutusala, johto ja hallinto, markkinointi ja mainonta, sihteerij- ja toimistotyö, tukku ja vähittäiskauppa)
- 8 = Oikeustieteet
- 9 = Biologia, biotieteet ja ympäristöalat
- 10 = Fysikaaliset tieteet, kemia, geotieteet, matematiikka ja tilastotiede
- 11 = Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)
- 12 = Kone-, prosessi-, energia- ja sähkötekniikka (kemian tekniikka ja prosessit, ympäristönsuojeluteknologia, sähkö ja energia, elektroniikka ja automatiikka, mekaniikka ja metalliala, moottoriajoneuvo-, laiva- ja lentokonetekniikka)
- 13 = Materiaali- ja prosessitekniikka (elintarvikeala, materiaalitekniikka, tekstiilitekniikka, kaivos- ja rikastustekniikka)
- 14 = Arkkitehtuuri ja rakentaminen
- 15 = Maatalous, metsätalous ja kalatalous
- 16 = Lääketiede
- 17 = Terveys (suun terveydenhuolto, hoitotyö, terveystekniikka, kuvantaminen ja bioanalytiikka, kuntoutus, farmasia)
- 18 = Hyvinvointi (vanhus- ja vammaistyö, lastenhoito ja nuorisotyö, sosiaalityö ja -ohjaus)
- 19 = Henkilökohtaiset palvelut (kotitalouspalvelut, hiusten ja kauneudenhoitopalvelut, hotelli- ja ravintola-ala, urheilu ja liikunta, matkailu, turismi ja vapaa-aika)
- 20 = Turvallisuuspalvelut (sotilas- ja puolustusala, suojeluala)
- 21 = Kuljetuspalvelut
- 22 = Jokin muu ala/ei mikään yllä olevista
- 23 = Ei mitään koulutusta

**Mihin yhteiskuntaluokkaan katsot nyt lähinnä kuuluvasi?**

- 1 = työväenluokkaan
- 2 = alempaan keskiluokkaan
- 3 = keskiluokkaan
- 4 = ylempään keskiluokkaan,

- 5 = yläluokkaan  
6 = en mihinkään luokkaan)

**Työssäolo:**

1. Kokopäivätyössä (vähintään 32 tuntia viikossa)
2. Puolipäivätyössä (15–31 tuntia viikossa)
3. Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)
4. Muu

**Missä seuraavista pääosin työskentelet  
(tai työskentelit, jos eläkkeellä)?**

- Yksityisellä sektorilla (yksityiset yritykset), tuotteiden valmistaminen
- Yksityisellä sektorilla (yksityiset yritykset), palvelut
- Valtion palveluksessa
- Kunnan palveluksessa
- Kolmannella sektorilla (esim. voittoa tavoittelemattomat järjestöt)
- Yrittäjänä pk-yrityksessä
- Yrittäjänä mikroyrityksessä (vähemmän kuin 10 henkilöä)
- Freelancerina/itsensä työllistäjänä
- En ole mukana työelämässä

**Talouden tämänhetkinen elämäntilanne:**

1. yksinäistalous (yksi aikuinen eli sinkkotalous)
2. lapseton pari
3. muu aikuistalous (vain yli 18-vuotiaita)
4. talous, jossa alle 18-vuotiaita lapsia (lapsitalous)

**Kotona asuvien lasten iät?**

**Mitä kieltä tai kieliä kotonasi käytetään?**

1. vain suomea
2. suomea ja ruotsia

3. vain ruotsia
4. suomea ja jotain muuta kieltä
5. ruotsia ja jotain muuta kieltä
6. joitain muita kieliä

**Pidätkö itseäsi uskonnollisena?**

1. En lainkaan uskonnollisena
2. En kovinkaan uskonnollisena
3. Jonkin verran uskonnollisena
4. Hyvin uskonnollisena

**Koetko olevasi lähempänä jotain puoluetta tai joitakin puolueita muihin puolueisiin verrattuna?**

1. kyllä
2. en
3. en halua sanoa
4. en osaa sanoa

**JOS EDELLINEN kyllä, niin JATKOKYSYMYS:  
Mitä puoluetta tai puolueita?**

1. Keskusta
2. Kokoomus
3. Perussuomalaiset
4. Sininen tulevaisuus
5. SDP
6. Vihreät
7. Vasemmistoliitto
8. RKP
9. Kristillisdemokraatit (Voit valita useamman kuin yhden)

**Minkä puolueen ehdokasta äänestäisit,  
jos eduskuntavaalit olisivat nyt?**

1. Keskusta
2. Kokoomus

3. Perussuomalaiset
4. Sininen tulevaisuus
5. SDP
6. Vihreät
7. Vasemmistoliitto
8. RKP
9. KD
10. Jokin muu puolue
11. En äänestäisi lainkaan
12. En halua kertoa puoluekantaani
13. En osaa sanoa

**Minkä puolueen ehdokasta äänestit vuoden 2015 eduskuntavaaleissa?**

1. Keskusta
2. Kokoomus
3. Perussuomalaiset
4. SDP
5. Vihreät
6. Vasemmistoliitto
7. RKP
8. KD
9. Jokin muu puolue
10. En äänestänyt lainkaan
12. En halua sanoa
13. En osaa sanoa

**Politiikassa puhutaan vasemmistosta ja oikeistosta. Mihin sijoittaisit itsesi asteikolla 0–10, jossa 0=eniten vasemmalla ja 10=eniten oikealla?**

**Politiikassa puhutaan arvoliberaaleista ja arvokonservatiiveista. Mihin sijoittaisit itsesi asteikolla 0–10, jossa 0=eniten arvoliberaali ja 10=eniten arvokonservatiivi?**



[skr.fi](http://skr.fi)

Onko Suomi niin jyrkästi jakaantunut kuin julkisuudesta voisi päätellä? Yltävätkö jakolinjat suomalaisten identiteetteihin saakka? Näitä kysymyksiä Suomen Kulttuurirahasto ja e2 Tutkimus lähtivät yhdessä selvittämään.

Hankkeessa on kerätty ainutlaatuinen kysely- ja haastatteluaineisto, joka muodostuu yli 6 000 suomalaisen vastauksista. Tulokset raportoidaan vuoden 2018 aikana neljässä osassa. Tämä on hankkeen viimeinen raportti.

**e2**  
Tutkimus